

6. Κοινή Γεωργική Πολιτική ΚΓΠ

6.1 Εισαγωγή

Η Κοινή Γεωργική Πολιτική (ΚΓΠ) αναφέρεται συχνά και ως Κοινή Αγροτική Πολιτική (ΚΑΠ), ωστόσο ο σωστός όρος είναι ΚΓΠ, διότι αρχικά αφορούσε μόνο στις ρυθμιστικές παρεμβάσεις στη γεωργία και όχι σε όλο τον αγροτικό πληθυσμό.¹² Είναι χρονικά η πρώτη υπερεθνική οικονομική πολιτική, η οποία είχε θεσπιστεί ήδη από το 1958 και περιλαμβάνεται στο πρωτογενές δίκαιο στη Συνθήκη της Ρώμης, μετά από ιδιαίτερη επιμονή της Γαλλίας που ήταν η χώρα με τη μεγαλύτερη αγροτική παραγωγή εκείνη την εποχή.

Σε αντίθεση με τον ακρογωνιαίο λίθο της τελωνειακής ένωσης, που ήταν η φιλελευθεροποίηση του εμπορίου των βιομηχανικών προϊόντων και στηρίχτηκε στην ανταγωνιστικότητα των ιδρυτικών κρατών-μελών, οπότε δεν υπήρχε ανάγκη προστατευτισμού προς στις μη κοινοτικές χώρες, η αγροτική παραγωγή στην ΕΟΚ είχε πρόβλημα ανταγωνισμού τόσο με τη Νότιο Ευρώπη όσο και με τις αναπτυσσόμενες χώρες, όπου το κόστος παραγωγής ήταν ιδιαίτερα χαμηλό. Το ενδιαφέρον της Γαλλίας ήταν να εξασφαλίσει ευνοϊκή πρόσβαση των αγροτικών της προϊόντων στην ευρωπαϊκή αγορά και να εκτοπίσει τους μη κοινοτικούς εξαγωγείς που είχαν χαμηλότερες τιμές. Αλλά για να εξασφαλιστεί η απορρόφηση των ευρωπαϊκών αγροτικών προϊόντων έπρεπε να θεσπιστούν κανόνες προστασίας.

¹² Ένας ορισμός του αγροτικού χώρου τον ορίζει ως το χώρο που βρίσκεται έξω από την πόλη, και αγροτική κοινωνία τον πληθυσμό που διαβιεί σ' αυτό το χώρο και έχει ως κύρια ασχολία τη γεωργία. Ωστόσο, έχουν συμβεί, ιδιαίτερα τον τελευταίο αιώνα, πολλές αλλαγές στον αγροτικό χώρο, που αναμορφώνουν τον ορισμό αυτό. Δεδομένου ότι η κύρια (και μέχρι πρότινος σχεδόν η αποκλειστική) απασχόληση του αγροτικού πληθυσμού είναι η γεωργία (ευρύτερα ο πρωτογενής τομέας), ο αγροτικός χώρος στη συνείδηση της ελληνικής, τουλάχιστο, κοινωνίας είναι άρρηκτα συνδεδεμένος με τη γεωργία. Σήμερα όμως, ο αγροτικός χώρος δεν κατοικείται μόνο από ανθρώπους που απασχολούνται στον πρωτογενή τομέα. Κατοικείται και από ανθρώπους που απασχολούνται παράλληλα ή και αποκλειστικά στον δευτερογενή και τριτογενή τομέα, δεδομένου ότι αυτοί οι τομείς δεν περιορίζονται πλέον στα αστικά κέντρα. (Τμήμα Τεχνολόγων Γεωπόνων, ΑΤΕΙ Θεσσαλίας, Σημειώσεις μαθήματος «Αγροτική Κοινωνιολογία», σελ. 9. <http://bit.ly/1PBTOQG>)

Με αυτό το σκεπτικό η προσέγγιση της ΚΓΠ ήταν αυστηρά υπερεθνική χωρίς εθνικές δικαιοδοσίες και με επιβάρυνση μόνο του κοινοτικού προϋπολογισμού. Στην ουσία, εκτός από την Τελωνιακή Ένωση, ήταν η μόνη υπερεθνική πολιτική που αιτιολογούσε και την ονομασία της ΕΟΚ ως «Οικονομικής Κοινότητας». Η ΚΓΠ υπήρξε εξαιρετικά παρεμβατική και προστατευτική στις πρώτες δεκαετίες. Τα διεθνή δεδομένα στην αγροτική παραγωγή όμως άλλαξαν ριζικά αργότερα και η μορφή της ΚΓΠ ήταν αναγκαίο να προσαρμοστεί: η αύξηση της παραγωγικότητας οδήγησε σε συρρίκνωση του αγροτικού πληθυσμού και οι αλλαγές στις χώρες του τρίτου κόσμου σε συνδυασμό με την υψηλή ανταγωνιστικότητα των αναπτυγμένων χωρών (ΗΠΑ, Αυστραλία, Καναδάς) δημιούργησαν ιδιαίτερες πιέσεις για μείωση του κοινοτικού προστατευτισμού και απελευθέρωση του διεθνούς εμπορίου αγροτικών προϊόντων. Παρόλα αυτά, και παρά το ότι μετά από 50 χρόνια ο γεωργικός τομέας συρρικνώθηκε σε όρους συνεισφοράς στο ΑΕΠ και την απασχόληση, η προστασία δεν καταργήθηκε αλλά τροποποιήθηκε. Ο τομέας παραμένει στρατηγικής σημασίας σε ότι αφορά στην παραγωγή ειδών διατροφής και στη διασφάλιση της διατήρησης της υπαίθρου ως τόπου κατοικίας, εργασίας και τουρισμού. Έτσι η ΚΓΠ εξελίχθηκε σταδιακά από μία πολιτική επικεντρωμένη στην οργάνωση των γεωργικών αγορών και τη στήριξη των τιμών σε ένα πιο γενικευμένο σύστημα άμεσων ενισχύσεων και τέλος στην ανάδειξη της «Αγροτικής Ανάπτυξης» και όχι της διατροφικής επάρκειας ως στόχο πολιτικής.

Στις αρχές του 21^{ου} αιώνα η ΚΓΠ ουσιαστικά σχηματίζεται μέσα από μια διαλεκτική ανάμεσα στην προσπάθεια εξορθολογισμού, με γνώμονα τις συνθήκες της διεθνούς αγοράς από τη μια μεριά και την κοινωνικοπολιτική διάσταση της ανάγκης για διατήρησης της εθνικής παραγωγής και ενός αξιοπρεπούς επιπέδου διαβίωσης των Ευρωπαίων αγροτών από την άλλη. Ενώ αρχικά η πολιτική ήταν καθαρά προστατευτική σταδιακά στρέφεται προς όλο και μεγαλύτερη προσαρμογή στις διεθνείς συνθήκες ανταγωνισμού, κρατώντας όμως ακόμα σημαντικά παρεμβατικά στοιχεία και αναζητώντας νέες αναπτυξιακές δυνατότητες, όπως αυτές που προσφέρουν οι «φιλικές προς το περιβάλλον» ανανεώσιμες πηγές ενέργειας και ο αγροτουρισμός.

6.2 Θεωρητικό υπόβαθρο

Οι θεωρίες αγροτικής ανάπτυξης προσπαθούν να εξηγήσουν τις δυνάμεις της κοινωνίας και της οικονομίας που οδηγούν σε αλλαγές στην αγροτική παραγωγή καθώς και τη σημασία της. Σχετίζονται με τους διαθέσιμους πόρους, την τεχνολογία και τους θεσμούς που επικρατούν.

Η σημασία της αγροτικής παραγωγής στις σύγχρονες αναπτυγμένες κοινωνίες είναι περιορισμένη σε ό,τι αφορά στη συνεισφορά του τομέα στο ΑΕΠ και στην απα-

σχόληση και με αυτή την έννοια δεν ενδιαφέρει εδώ μια συνολική ανάλυση της εξέλιξης της γεωργίας και της συνεισφοράς της στην οικονομική ανάπτυξη. Η ανάλυση του Malthus και των νέο-Μαλθουσιανών (Ehrlich P. & Ehrlich A., 2009) για τη σχέση πληθυσμού και παραγωγής τροφίμων και της εκβιομηχάνισης των αναπτυσσόμενων χωρών (Lewis, 1954. Schultz, 1956) δεν έχει ενδιαφέρον ή άμεση εφαρμογή στις αναπτυσσόμενες χώρες. Ωστόσο η σημασία της αγροτικής παραγωγής και της βιομηχανίας τροφίμων για την διατροφή του πληθυσμού και τη διατήρηση της υπαίθρου παραμένει σημαντική για όλους. Αυτή είναι η λογική που συνεχίζει να αιτιολογεί και να τεκμηριώνει την παρέμβαση του δημόσιου τομέα:

1. Παρόλο που δεν τίθεται θέμα απόλυτης αυτάρκειας η παραγωγή τροφίμων είναι θεμελιώδους σημασίας και οπωσδήποτε στρατηγικά δεν είναι σκόπιμο να εξαρτάται μια χώρα για την επιβίωσή της πλήρως από εισαγωγές.
2. Η υψηλή παραγωγικότητα και οι διεθνείς συνθήκες συμπιέζουν τα γεωργικά εισοδήματα και αν δεν υπήρχαν επιδοτήσεις αυτό θα οδηγούσε σε εγκατάλειψη του επαγγέλματος με αποτέλεσμα όχι μόνο εξάρτηση από τις εισαγωγές τροφίμων αλλά και ερήμωση της υπαίθρου.
3. Εκτός αυτού, οι γεωργικές δραστηριότητες είναι σε ένα βαθμό εξαρτημένες από τις κλιματολογικές συνθήκες και αυτό οδηγεί σε σημαντικές ανάγκες ασφάλισης της παραγωγής και των αγροτικών εισοδημάτων.

Τα δομικά χαρακτηριστικά της γεωργίας τον 20^ο αιώνα ήταν η εντατικοποίηση της χρήσης γεωργικής τεχνολογίας (χημικά και μηχανολογικός εξοπλισμός) αλλά και τεχνολογιών πληροφοριών για την παραγωγή και την εμπορική προώθηση των προϊόντων. Τα τελευταία χρόνια στις αναπτυσσόμενες χώρες και το διεθνές εμπόριο η ασφάλεια των τροφίμων (οργανική γεωργία, υγεία και καλή διαβίωση των ζώων) αλλάζει σταδιακά τις δομές παραγωγής.

Η βιβλιογραφία έχει διαπιστώσει ότι τα νέα δεδομένα της παραγωγής και η παγκοσμιοποίηση έχουν αλλάξει τον τρόπο σκέψης και άσκησης της γεωργικής πολιτικής στις αναπτυσσόμενες χώρες. Τα σημαντικά θέματα που έχουν τεθεί και αναλύονται συστηματικά αφορούν στον ρόλο του ανθρώπινου κεφαλαίου και της τεχνολογίας, στην παραγωγικότητα και την ανταγωνιστικότητα της γεωργικής παραγωγής, το άριστο μέγεθος των γεωργικών εκμεταλλεύσεων και στην οργάνωση της παραγωγής (μεταξύ μεμονωμένων παραγωγών, συνεταιρισμών ή ομάδων παραγωγών). Τέλος στον ρόλο της τεχνολογίας και τη σχέση αγροτικής πολιτικής και περιφερειακής ανάπτυξης. Δεν μπορούν να συνοψιστούν παρά ελάχιστα γενικά συμπεράσματα σε αυτά τα ερωτήματα δεδομένου ότι οι απαντήσεις εξαρτώνται από το προϊόν και τις συνθήκες παραγωγής σε κάθε χώρα. Γενικευμένη αποδοχή υπάρχει μόνο στη σημασία του ανθρώπινου κεφαλαίου και της τεχνολογίας, με ιδιαίτερη έμφαση στη βιοτεχνολογία και στην οργανική γεωργία.

Ένα ιδιαίτερο ερώτημα της βιβλιογραφίας είναι κατά πόσον η παγκοσμιοποίηση

και η φιλελευθεροποίηση του εμπορίου έχουν δημιουργήσει μια ενιαία τάση στην εθνική πολιτική ή αν τα κράτη υιοθετούν διαφοροποιημένες προσεγγίσεις. Με άλλα λόγια δεν υπάρχει μια κοινή θέση στη βιβλιογραφία για το κατά πόσον οι πιέσεις του ΠΟΕ τον καθιστούν διεθνή καθοδηγητή ή απλώς διαμεσολαβητή (Daugbjerg & Swinbank 2009) με διαφορετική τάση προσαρμογής από τα μέλη του. Για την ΕΕ υπάρχουν δύο σχολές σκέψης, η μια υποστηρίζει ότι η κινητήρια δύναμη για μεταρρυθμίσεις και η νέα πολιτική είναι απαραίτητες και προέρχονται από εσωτερικές επιλογές, ενώ η άλλη αποδίδει μεγάλο μέρος των αλλαγών στις διεθνείς πιέσεις (Coleman & Tangemann, 1999).

Σημαντικά ερωτήματα της θεωρητικής προσέγγισης αφορούν στον ρόλο της γεωργίας στα κράτη-μέλη της διεύρυνσης του 2004/7 και της επιρροής της διεύρυνσης αυτής στην εξέλιξη της ΚΓΠ. Η γεωργία παίζει πιο σημαντικό ρόλο σε πολλές από τις οικονομίες των χωρών αυτών σε σχέση με τα υπόλοιπα κράτη-μέλη, οπότε η αναμενόμενη αύξηση του κόστους για τον κοινοτικό προϋπολογισμό ήταν από τις βασικές κινητήριες δυνάμεις για μεταρρυθμίσεις (Hubbard C & Hubbard L, 2008).

Η ΚΓΠ έχει δοκιμάσει να ενσωματώσει τα συμπεράσματα της θεωρίας προσπαθώντας να συγκεράσει μια σειρά από διαφορετικές πιέσεις και συμφέροντα: τις πολιτικές και κοινωνικές πιέσεις των γεωργών, που προσπαθούν να διατηρήσουν τις επιδοτήσεις, τις τάσεις εξορθολογισμού που προωθούνται από τους διεθνείς οργανισμούς και τη σύγχρονη νέο-φιλελεύθερη σκέψη υπέρ της πολιτικής λιτότητας αλλά και τα ευρύτερα κοινωνικά συμφέροντα που στρέφονται όλο και περισσότερο σε θέματα ποιότητας, ασφάλειας και διατήρησης του χαρακτήρα της υπαίθρου.

6.3 Η Ευρωπαϊκή γεωργία

6.3.1 Ιστορική ανασκόπηση

Οι βάσεις της ΚΓΠ τέθηκαν το 1958 σε μια συνδιάσκεψη στη Στρέζα της Ιταλίας θεσπίζοντας για πρώτη φορά τη μεταφορά αρμοδιοτήτων μιας οικονομικής πολιτικής σε υπερεθνικό επίπεδο.

Με βάση τη συμφωνία της Στρέζα η ΚΓΠ θεμελιώνεται πάνω σε τρεις αρχές:

- *Την αρχή της ενότητας της αγοράς*, που σημαίνει ότι εφαρμόζεται η αρχή της ελεύθερης κυκλοφορίας των αγροτικών προϊόντων
- *Την αρχή της κοινοτικής προτίμησης*, που σημαίνει ότι δημιουργούνται μηχανισμοί προστασίας, ώστε οι εισαγωγείς των κρατών-μελών να έχουν συμφέρον να προτιμούν τα κοινοτικά προϊόντα, έναντι των προϊόντων τρίτων κρατών-μελών
- *Την αρχή της χρηματοπιστωτικής αλληλεγγύης*, που σημαίνει ότι τα κράτη-μέλη

συνεισφέρουν από κοινού στον προϋπολογισμό για την εφαρμογή της ΚΓΠ.

Για την υλοποίηση των αρχών αυτών προβλέπονται πέντε στόχοι στη Συνθήκη της Ρώμης (άρθρο 33) για την ΚΓΠ:

- να αυξάνει την παραγωγικότητα της γεωργίας με την ανάπτυξη της τεχνικής προόδου και την εξασφάλιση της ορθολογικής αναπτύξεως της γεωργικής παραγωγής, καθώς και της άριστης χρήσης των συντελεστών παραγωγής, ιδίως του εργατικού δυναμικού
- να εξασφαλίζει κατ' αυτό τον τρόπο ένα δίκαιο βιοτικό επίπεδο στον γεωργικό πληθυσμό, ιδίως με την αύξηση του ατομικού εισοδήματος των εργαζομένων στη γεωργία
- να σταθεροποιεί τις αγορές
- να εξασφαλίζει τον εφοδιασμό της αγοράς
- να διασφαλίζει λογικές τιμές κατά την προσφορά αγαθών στους καταναλωτές.

Η εξέλιξη της ΚΓΠ μπορεί να διαχωριστεί σε τρεις περιόδους σύμφωνα με την εναλλαγή παρέμβασης – φιλελευθεροποίησης:

Η **πρώτη περίοδος** της ΚΓΠ χαρακτηρίστηκε από την προσπάθεια οργάνωσής της σεβόμενη πλήρως τις τρεις βασικές αρχές. Κίνητρα για την παραγωγή δόθηκαν μέσω ενός περίπλοκου συστήματος υψηλών τιμών στήριξης στους γεωργούς, σε συνδυασμό με την προστασία των συνόρων και την προώθηση των εξαγωγών. Δεδομένου του ιδιαίτερα παρεμβατικού τρόπου άσκησης της ΚΓΠ η οργάνωση ήταν ιδιαίτερα περίπλοκη και στηρίχτηκε σε δύο πυλώνες: από τη μια μεριά στην κοινή πολιτική εγγυήσεων τιμών, τη διαχείριση δηλαδή της υπάρχουσας παραγωγής με επιδοτήσεις, και από την άλλη στην πολιτική αγροτικής αναδιάρθρωσης, που είχε ως στόχο να οδηγήσει σε προσαρμογή της αγροτικής παραγωγής στα δεδομένα των διεθνών αγορών έτσι ώστε να γίνει πιο ανταγωνιστική. Η πολιτική αυτή βασίστηκε στις αποφάσεις της Stresa, όπως τις κατέγραψε η έκθεση Mansholt και γι' αυτό είναι και γνωστή ως σχέδιο Mansholt.

Για να γίνει η διαχείριση της αγροτικής παραγωγής δημιουργήθηκαν Κοινές Οργανώσεις Αγοράς για κάθε προϊόν ή ομάδα προϊόντων, που περιλαμβάνουν κοινούς κανόνες. Αυτοί καθορίζονται από τις κοινοτικές αρχές που αφορούν στην παραγωγή και στο εμπόριο με την ίδια ισχύ σε όλα τα κράτη-μέλη. Οι Κοινές Οργανώσεις Αγοράς, (που υποκαταστάθηκαν από την Ενιαία Κοινή Οργάνωση Αγορών στην Τρίτη Περίοδο) κάλυπταν πάνω από το 90% της αγροτικής παραγωγής και μόνο λίγα μικρότερης ή τοπικής σημασίας προϊόντα παρέμεναν σε εθνική διαχείριση.

Με δεδομένες τις διαφορετικές συνθήκες και ανάγκες κάθε προϊόντος η κάθε Οργάνωση Αγοράς εξασφάλιζε κοινοτική ομοιομορφία σε θέματα

- Ελευθερίας διακίνησης,
- Κοινούς κανόνες συσκευασίας,
- Σήμανσης και ποιοτικού ελέγχου,

- Κοινές θεσμικές τιμές και επιδοτήσεις,
- Έλεγχο των υγειονομικών προδιαγραφών,
- Ενιαίο σύστημα προστασίας από τον ανταγωνισμό μη κοινοτικών χωρών.

Για να εξασφαλίσει αυτή την ομοιομορφία κάθε Οργάνωση Αγοράς έπρεπε να εξαλείψει τις επιπτώσεις των διακυμάνσεων στην παραγωγή, και για να το επιτύχει αυτό όριζε σε κάθε περίοδο ένα ολόκληρο σύστημα τιμών και μηχανισμών παρέμβασης. Οι μηχανισμοί διέφεραν από προϊόν σε προϊόν αλλά τα βασικά χαρακτηριστικά της παρέμβασης ήταν ίδια και αποφάσιζαν μια σειρά τιμών (που η ονομασία τους διέφερε από προϊόν σε προϊόν) με υπερεθνικές αποφάσεις. Ενδεικτικές τέτοιες τιμές ήταν:

- Τιμή στόχος, ή προσανατολισμού ή ενδεικτική είναι η χονδρική τιμή πώλησης, στην οποία επιθυμεί η Ένωση να πωλούνται τα προϊόντα από τους παραγωγούς. Η τιμή αυτή δεν επιβάλλεται αλλά αναμένεται να διαμορφωθεί στην αγορά, λόγω των άλλων κοινοτικών παρεμβάσεων.
- Τιμή βάσης, είναι η κατώτερη τιμή, που μπορούν να πωληθούν τα προϊόντα.
- Τιμή παρέμβασης είναι η ελάχιστη εγγυημένη τιμή που διασφαλίζει ένα ελάχιστο εισόδημα στον παραγωγό. Ο μηχανισμός παρέμβασης αποτελεί το κυριότερο μέσο για τη σταθεροποίηση των αγορών και μπορεί να πάρει τη μορφή οικονομικής ενίσχυσης για ιδιωτική αποθεματοποίηση.
- Η τιμή απόσυρσης στην οποία οι οργανισμοί των παραγωγών αποσύρουν ορισμένες ποσότητες σε συγκεκριμένη χρονική περίοδο για να αποφευχθεί η μεγάλη πτώση των τιμών στην αγορά.

Για να συμπληρώσει το σύστημα των τιμών η Ε.Ε. έδινε επιδοτήσεις στους παραγωγούς, ίδιες για όλους, απαγορεύοντας αντίστοιχες εθνικές επιδοτήσεις, που θα έθιγαν τον ελεύθερο ενδοκοινοτικό ανταγωνισμό. Τέτοιες ενισχύσεις αφορούσαν στην παραγωγή, στη μεταποίηση, στην κατανάλωση και στις εξαγωγές.

Για να μπορέσει να ανταποκριθεί σε αυτές τις υποχρεώσεις η ΕΟΚ θέσπισε το Ευρωπαϊκό Αγροτικό Ταμείο Προσανατολισμού και Εγγυήσεων (ΕΑΤΠΕ γνωστό και με τα γαλλικά αρχικά FEOGA) το οποίο απορροφούσε (και με τη νέα του μορφή συνεχίζει να απορροφά) το μεγαλύτερο μέρος του κοινοτικού προϋπολογισμού.

Οι δύο έννοιες «εγγυήσεις» και «προσανατολισμός» αντανακλούν τις δύο πλευρές της ΚΓΠ:

- κρατική παρέμβαση για να στηρίξει υπάρχουσες καταστάσεις ή/και
- κρατική παρέμβαση για να αλλάξει τις δομές παραγωγής δίνοντας κίνητρα και αντικίνητρα για να προσαρμοστούν στις διεθνείς αγορές.

Η λογική αυτή, με διαφορετικά ονόματα και ειδικό βάρος ισχύει ως σήμερα: Οι εγγυήσεις είναι οι επιδοτήσεις που δίνονται με βάση το περίπλοκο κοινοτικό σύστημα τιμών, που εξασφαλίζει το εισόδημα ενώ στόχος της πολιτικής προσανατολισμού είναι η συνδρομή στη λύση των προβλημάτων που προκύπτουν από την άσκηση της πολιτικής εγγυήσεων τιμών, δηλαδή δημιουργία πλεονασμάτων και ανισότητα μετα-

ξύ γεωργών, περιοχών της Ε.Ε. αλλά και διεθνούς προσφοράς και ζήτησης. Η πολιτική αγροτικών διαρθρώσεων δηλαδή αποτελεί συμπλήρωμα στην πολιτική εγγυήσεων τιμών. Αναφέρεται στην αύξηση της παραγωγικότητας στη γεωργία μέσω της ανάπτυξης της τεχνικής προόδου, στη βελτίωση της εκπαίδευσης, στη διάχυση των γνώσεων αλλά και σε εκσυγχρονισμό των αγροτικών εκμεταλλεύσεων. Ακόμη, στην ενίσχυση των μειονεκτικών περιοχών και εκμεταλλεύσεων, στην παρέμβαση της παραγωγικής διαδικασίας, στην αναδιάρθρωση της παραγωγής ορισμένων προϊόντων και τέλος στην ενίσχυση της εμπορίας και μεταποίησης αγροτικών προϊόντων και τον εκσυγχρονισμό της αλυσίδας. Ενώ οι στόχοι αυτοί φαίνονται φιλόδοξοι και μακροπρόθεσμοι, η πραγματικότητα είναι ότι οι πόροι του Τμήματος Προσανατολισμού του ΕΑΤΠΕ ήταν στην πρώτη περίοδο τόσο χαμηλοί (4% περίπου των συνολικών αγροτικών πόρων) που οι δυνατότητες υλοποίησης όποιων φιλόδοξων σχεδίων περιορίζονταν σημαντικά.

Τα κίνητρα που προσέφερε η ΚΓΠ σε συνδυασμό με τη συνεχή τεχνολογική βελτίωση των αγροτικών εκμεταλλεύσεων είχαν ουσιώδη αντίκτυπο στην γεωργική παραγωγή. Ενώ πέτυχαν οι στόχοι της ανόδου του εισοδήματος του αγροτικού πληθυσμού, του ομαλού ανεφοδιασμού της αγοράς και του επιπέδου των τιμών, γρήγορα διαπιστώθηκαν και σοβαρές παρενέργειες: από τη δεκαετία του '60 και μετά παρατηρήθηκε σημαντική αύξηση τόσο του επιπέδου παραγωγής όσο και του επιπέδου αυτάρκειας της Ευρώπης σε προϊόντα γεωργίας. Η βελτίωση της παραγωγικότητας και τα οφέλη της ΚΓΠ είχαν ως αποτέλεσμα την δημιουργία πλεονάσματος σε πολλά γεωργικά είδη, μεγάλες αποκλίσεις από τις διεθνείς τιμές στα αγροτικά προϊόντα, ρήξεις με τους μη-κοινοτικούς εμπορικούς εταίρους και καταστρατήγηση της άριστης διανομής πόρων παγκοσμίως.

Η αύξηση της προστασίας στη διάρκεια της πρώτης περιόδου ήταν τεράστια σε κάποια προϊόντα:

Πίνακας 6.1: Ποσοστό δασμών σε κατηγορίες αγροτικών προϊόντων

	1959	1968
Ζώντα ζώα	14.4	48.5
Κρέας	19.0	52.1
Γαλακτοκομικά	18.6	137.3
Σιτηρά	13.5	72.4

Πηγή: Hill B.E. 1984, "The CAP, Past, Present and Future", Methuen & Co Ltd.

Τα πλεονάσματα αποσύρονταν από την αγορά με τη βοήθεια των επιδοτήσεων αποθεματοποίησης προϊόντων, αλλά και με την επιδότηση των εξαγωγών προς τρί-

τες χώρες, ώστε να αποφευχθεί η ραγδαία μείωση τιμών. Τα μόνιμα πλεονάσματα και το κόστος της ΚΓΠ οδήγησαν σε μια διερεύνηση για να προχωρήσουν οι ΚΟΑ σε μια γενικευμένη προσπάθεια αναμόρφωσής της, που ωστόσο ήταν δύσκολη τόσο πολιτικά, γιατί έθιγε κατεστημένα συμφέροντα όσο και νομικά, γιατί το κοινοτικό κεκτημένο χρειαζόταν ριζική ανανέωση ακόμα και σε επίπεδο πρωτογενούς δικαίου. Το τέλος της περιόδου αυτής χαρακτηρίζεται από μικρές προσπάθειες παρέμβασης με κίνητρα για μείωση των πλεονασμάτων αλλά αυστηρά στη λογική των ΚΟΑ.

Η **δεύτερη περίοδος** μπορεί να χαρακτηριστεί ως μεταβατική, παρόλο που κράτησε για πολύ μεγάλο χρονικό διάστημα, όσο χρειάστηκε για να αλλάξουν τα βασικά χαρακτηριστικά της ΚΓΠ και να πάρει τη σημερινή της μορφή. Πρακτικά ίσχυσε από το 1980 μέχρι το 2003 και περιλαμβάνει μια σειρά από προσπάθειες πρωτοβουλιών και προσαρμογής για να μπορέσει να ανταποκριθεί η ΕΟΚ/ΕΕ στις νέες τεχνολογικές, εσωτερικές και διεθνείς συνθήκες. Αρχίζει τότε να συζητείται και η σχέση γεωργικής παραγωγής και περιβαλλοντικής αειφορίας.

Η περίοδος αυτή ξεκίνησε με τη βασική διαπίστωση ότι η ΚΓΠ είχε πετύχει τους στόχους της αλλά με ένα δυσβάστακτο κόστος για τους Ευρωπαίους φορολογούμενους και ιδιαίτερα περίπλοκη διακυβέρνηση, ενώ οι διεθνείς συνθήκες είχαν αλλάξει και δε δικαιολογούσαν πλέον τόσο παρεμβατική πολιτική. Θεσπίστηκαν διάσπαρτα μέτρα, όπως ποσοτώσεις και μικροί περιορισμοί σε ενισχύσεις που αφορούσαν καλλιεργήσιμες εκτάσεις ή αριθμό ζώων, καθώς και μέτρα αγρανάπαυσης, τα οποία εφαρμόστηκαν περιορισμένα στις δεκαετίες '80 και '90 και βοήθησαν λίγο τα πλεονάσματα αυτά να μειωθούν.

Μια πρώτη μεταρρύθμιση του 1992 σηματοδότησε τη μετάβαση από τη στήριξη των προϊόντων (μέσω των τιμών) στη στήριξη των παραγωγών (μέσω της στήριξης του εισοδήματος). Η πολιτική εστίασε σε ένα νέο σκεπτικό με άμεσες εισοδηματικές ενισχύσεις πλήρως ή εντελώς αποσυνδεδεμένες από την παραγωγή σε συνδυασμό με ευρύτερα αγρανάπαυση και μέτρα προστασίας του περιβάλλοντος. Ωστόσο το πλέγμα κινήτρων και αντικινήτρων δεν βελτίωσε ριζικά τις συνθήκες στη δεκαετία του '90. Οι πιέσεις για τον εξορθολογισμό οδήγησαν σε αντιδράσεις από τη πλευρά των Ευρωπαίων αγροτών, και έτσι οι αλλαγές ήταν πιο περιορισμένες από τις αρχικές σκέψεις και δεν απέδωσαν όσο αναμενόταν.

Η επόμενη μεταρρύθμιση υπήρξε πιο ριζική και ολοκληρωμένη, γνωστή και ως Ατζέντα του 2000. Η κατεύθυνση ήταν η ίδια, με τις αλλαγές του 1992 βέβαια, αλλά δόθηκε έμφαση σε μεγαλύτερο προσανατολισμό στην αγορά, σε θέματα ασφάλειας και ποιότητας τροφίμων, στην προστασία περιβάλλοντος και σε εισοδηματικές μάλλον παρά παραγωγικές ενισχύσεις.

Μετά από αυτές τις προσπάθειες υιοθετήθηκε η μεταρρύθμιση του 2003, οπότε η ΚΓΠ πήρε τη σημερινή της μορφή σε μια **τρίτη περίοδο** που λειτουργεί με κριτήρια πολύ πιο κοντά στην αγορά απ' ό,τι στο παρελθόν αλλά ωστόσο παραμένει προστα-

τευτική. Όπως έχει διαμορφωθεί, καλύπτει από την μία μεριά την συνδεδεμένη με την αγορά στήριξη της ΚΓΠ και τις άμεσες ενισχύσεις των γεωργών (Α' πυλώνας), και από την άλλη στην πολιτική ανάπτυξης της υπαίθρου (Β' πυλώνας της ΚΓΠ).

Η υλοποίηση της μεταρρύθμισης του 2003 γίνεται σταδιακά. Σε ότι αφορά στο παλαιό καθεστώς των εγγυήσεων, τον σημερινό Α' πυλώνα, τα προϊόντα και οι ομάδες προϊόντων που καλύπτονταν από τα ΚΟΑ προκειμένου να απλουστευτούν οι διαδικασίες, το 2008 μεταφέρθηκαν στην Ενιαία Κοινή Οργάνωση Αγορών. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή υιοθέτησε την δημιουργία μιας Ενιαίας Οργάνωσης Αγορών για όλα τα αγροτικά προϊόντα η οποία αντικατέστησε τις 21 διαφορετικές ΚΟΑ δημιουργώντας μια Ενιαία Διοικητική Επιτροπή για την ενιαία οργάνωση γεωργικών αγορών. Η αλλαγή στη διακυβέρνηση ήταν η πιο ριζική από την εποχή της δημιουργίας της ΚΓΠ.

Μια καινοτομία στο νέο καθεστώς άμεσων ενισχύσεων ήταν η αλλαγή της μονάδας αναφοράς: το καθεστώς ενιαίας ενίσχυσης αφορά στην κάθε εκμετάλλευση αποσυνδέοντας τις ενισχύσεις από την παραγωγή σε μια σειρά από προϊόντα: σιτηρά, ρύζι, ζάχαρη, αποξηραμένες χορτονομές, σπόρους προς σπορά, λυκίσκο, ελαιόλαδο και επιτραπέζιες ελιές, λίνιο και κάνναβη που προορίζονται για την παραγωγή ινών, οπωροκηπευτικά, μεταποιημένα οπωροκηπευτικά, μπανάνες, αμπελοοινικά προϊόντα, ζώντα φυτά και προϊόντα ανθοκομίας, ακατέργαστο καπνό, βόειο κρέας, γάλα και γαλακτοκομικά προϊόντα, χοίρειο κρέας, κρέας αιγοπροβάτων, αυγά, κρέας πουλερικών, λοιπά προϊόντα. Τα προϊόντα που δεν αποτελούν αντικείμενο Κοινής Οργάνωσης Αγοράς περιλαμβάνουν το βαμβάκι, την αιθυλική αλκοόλη, τους μεταξοσκώληκες και μερικά άλλα γεωργικά προϊόντα. Θεσπίστηκε επίσης άλλο ένα σημαντικό καινοτόμο μέτρο, η πολλαπλή συμμόρφωση (*cross-compliance*), που εξαρτά τις ενιαίες πληρωμές από την τήρηση κριτηρίων στον τομέα του περιβάλλοντος, της δημόσιας υγείας, της καλής διαβίωσης των ζώων και μια σειρά από ειδικά τεχνικά μέτρα ευελιξίας και πειθαρχίας με στόχο μια καλύτερη ισορροπία της αγοράς μετά το 2013. Παραμένει ανοικτό το ερώτημα κατά πόσο οι αλλαγές αυτές έχουν δρομολογηθεί από τις διεθνείς πιέσεις και την προσπάθεια συμμόρφωσης με τους κανόνες του ΠΟΕ ή ανταποκρίνονται σε εσωτερικές ανάγκες της ΕΕ (Daugbjerg & Swinbank, 2009).

Η ενιαία ενίσχυση έχει ως βασικό στόχο την μεγαλύτερη σταθερότητα εισοδήματος για τους γεωργούς (καλλιεργητές όχι ιδιοκτήτες γης) με το να τους δίνει την ελευθερία να αποφασίσουν τι επιθυμούν να παράγουν με τη διασφάλιση ότι θα λάβουν το ίδιο ποσό ενίσχυσης ανεξάρτητα από το είδος της παραγωγής τους.

Τα κράτη μέλη της ΕΕ είναι ελεύθερα να αποφασίσουν τη μείωση της αξίας των δικαιωμάτων ενίσχυσης με σκοπό να εξακολουθήσουν την εφαρμογή άμεσων ενισχύσεων συνδεδεμένων με την παραγωγή (π.χ. για τις μεγάλες καλλιέργειες ή τα συγκεκριμένα είδη) ή συνδεδεμένων με τον αριθμό ζώων. Με σκοπό την αντιστάθμιση της απώλειας των εισοδημάτων λόγω της μετάβασης στην ενιαία ενίσχυση, ορισμένες καλλιέργειες (μικρές εκμεταλλεύσεις) λαμβάνουν συμπληρωματικές ενισχύσεις.

Εκτός από την ενιαία ενίσχυση, οι γεωργοί μπορούν να επωφεληθούν από άλλα ειδικά καθεστώτα στήριξης, τα οποία, ωστόσο, έχουν μικρό αντίκτυπο στις γεωργικές δαπάνες. Τα ειδικά καθεστώτα θεσπίστηκαν (ή διατηρήθηκαν) για τα εξής προϊόντα: σκληρό σίτο, πρωτεϊνούχες καλλιέργειες, ρύζι, καρπούς με κέλυφος, ενεργειακές καλλιέργειες, γέωμηλα αμυλοποιίας, γαλακτοκομικά προϊόντα, σπόρους προς σπορά, βαμβάκι, καπνό, ελαιώνες, οσπριοειδή, ξεχωριστή ενίσχυση για τη ζάχαρη (μόνο για τα νέα κράτη μέλη που εφαρμόζουν το καθεστώς ενιαίας στρεμματικής ενίσχυσης).

Στο πλαίσιο της αναθεωρημένης ΚΓΠ ενσωματώθηκαν οι τάσεις που αντικατοπτρίζουν τις πιο σύγχρονες Ευρωπαϊκές αξίες, οι οποίες αφορούν την ποιότητα ζωής και τις πιέσεις της κοινωνίας των πολιτών. Έτσι θεσπίστηκαν νέα συνοδευτικά μέτρα που προωθούν βελτίωση της ποιότητας παραγωγής (παροχή κινήτρων μέσω πιστοποιητικών ποιότητας) και βοηθούν στους γεωργούς να εφαρμόσουν τα πρότυπα της ΕΕ (παροχή στήριξης στους παραγωγούς για την τήρηση των προτύπων πολλαπλής συμμόρφωσης και για την χρήση της υπηρεσίας παροχής συμβουλών). Παράλληλα, έχει εισαχθεί ένα νέο μέτρο για την ευζωία των ζώων.

Εκτός από τις αλλαγές στις επιδοτήσεις η μεταρρύθμιση του 2003 οδήγησε και στην ενδυνάμωση της παλαιάς πολιτικής προσανατολισμού. Έτσι δημιούργησε τον σημερινό Β' πυλώνα και οργάνωσε την ενίσχυση της πολιτικής αγροτικής ανάπτυξης. Αυτό πραγματοποίησε πρώτα απ' όλα μέσω της παροχής μεγαλύτερων Ευρωπαϊκών κονδυλίων για την ανάπτυξη της υπαίθρου¹³ που οφειλόταν στη μείωση άμεσων ενισχύσεων των μεγάλων αγροκτημάτων και συνεπώς, τη μεταφορά της χρηματοδότησης από τον Α' πυλώνα (που καλύπτει την συνδεδεμένη με την αγορά στήριξη της ΚΓΠ και τις άμεσες ενισχύσεις των γεωργών) στον Β' πυλώνα της ΚΓΠ (όπου υπάγονται τα μέτρα ανάπτυξης της υπαίθρου). Η προτεραιότητα της πολιτικής μετεξελίχθηκε από την υποστήριξη της παραγωγής στην προσπάθεια να δώσει λύση στα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι αγροτικές περιοχές και να αξιοποιήσει τα συγκριτικά/ ανταγωνιστικά τους πλεονεκτήματα συμβάλλοντας στην ανταγωνιστικότητα και την απασχόληση. Με αυτή την έννοια μπορεί να πει κανείς ότι η γεωργική πολιτική τον 21^ο αιώνα μόλις, μετατράπηκε σε Κοινή Αγροτική Πολιτική, χωρίς ωστόσο αυτό να αλλάξει την επίσημη ονομασία της. Πιο αναλυτικά οι στόχοι του Β' Πυλώνα είναι οι εξής:

1. Ενίσχυση της ανάπτυξης προϊόντων υψηλής ποιότητας και προστιθέμενης αξίας που να ανταποκρίνονται στην ζήτηση που διαμορφώνεται στις Ευρωπαϊκές και παγκόσμιες αγορές.
2. Προστασία της βιοποικιλότητας, διαχείριση των υδάτων και αντιμετώπιση της αλλαγής του κλίματος

¹³ Πάνω από 50% του πληθυσμού της ΕΕ κατοικεί στις αγροτικές περιοχές, οι οποίοι καλύπτουν περίπου 90% της συνολικής έκτασης της Ένωσης με αποτέλεσμα η ανάπτυξη υπαίθρου να αποτελεί μία από τις σημαντικότερες κατευθύνσεις πολιτικής. Τα ποσοστά αυτά ήταν ακόμα ψηλότερα στο παρελθόν.

3. Ενίσχυση απασχόλησης, μέσω δημιουργίας θέσεων εργασίας σε διάφορους τομείς και βελτίωση των συνθηκών οικονομικής αύξησης

Μέρος των κονδυλίων διατίθεται για έργα αγροτικής ανάπτυξης που σχεδιάζονται και υλοποιούνται από τοπικές συμπράξεις και στοχεύουν στην επίλυση συγκεκριμένων τοπικών προβλημάτων. Τα έργα αυτά βασίζονται στην εμπειρία από τις κοινοτικές πρωτοβουλίες Leader και συνδυάζουν στην ουσία και τους τρεις προαναφερθέντες στόχους στο πλαίσιο μιας τοπικής αναπτυξιακής στρατηγικής που να έχει ως βάση τις τοπικές ανάγκες και τα πλεονεκτήματα.

Οι αλλαγές οδήγησαν και στη διαίρεση του FEOGA σε δύο ταμεία, μια κίνηση που αντανακλά την ενδυνάμωση της διαρθρωτικής πολιτικής:

1. Το *Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Εγγυήσεων* (ΕΓΤΕ) χρηματοδοτεί άμεσες ενισχύσεις προς τους γεωργούς και μέτρα για τη ρύθμιση των γεωργικών αγορών, όπως η δημόσια ή ιδιωτική αποθεματοποίηση και των επιστροφών κατά την εξαγωγή, ενώ
2. Το *Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης* (ΕΓΤΑΑ) χρηματοδοτεί τα προγράμματα αγροτικής ανάπτυξης των κρατών-μελών. Η ίδια η Επιτροπή κατά κανόνα δεν κάνει τις πληρωμές προς τους δικαιούχους.

Η ΚΓΠ ακολουθεί στην Τρίτη περίοδο τις τάσεις που εκφράζει η στρατηγική για την Ευρώπη του 2020 και ενσωματώνει τους τρεις βασικούς στόχους της ως εξής:

1. **Έξυπνη ανάπτυξη** – με την αύξηση της αποδοτικότητας των πόρων και τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας μέσω της τεχνολογικής γνώσης και της καινοτομίας, αναπτύσσοντας υψηλή προστιθέμενη αξία και ποιοτικά προϊόντα, εξελίσσοντας πράσινες τεχνολογίες και κάνοντας χρήση των πληροφοριών και των δυνατοτήτων της τεχνολογίας, επενδύοντας στην κατάρτιση, την παροχή κινήτρων για την κοινωνική καινοτομία στις αγροτικές περιοχές και τη βελτίωση της αξιοποίησης αποτελεσμάτων της έρευνας
2. **Συνεκτική ανάπτυξη** – με την απελευθέρωση του οικονομικού δυναμικού των αγροτικών περιοχών, την ανάπτυξη τοπικών αγορών και θέσεων εργασίας, που συνοδεύουν την αναδιάρθρωση της γεωργίας και τη στήριξη των γεωργικών εισοδημάτων για τη διατήρηση μιας βιώσιμης γεωργίας σε ολόκληρη την Ευρώπη
3. **Βιώσιμη ανάπτυξη** – με την διατήρηση της βάσης της παραγωγής τροφίμων, ζωοτροφών και των ανανεώσιμων πηγών, διασφαλίζεται η αειφόρος διαχείριση της γης, η παροχή περιβαλλοντικών δημόσιων αγαθών, η αντιμετώπιση της απώλειας της βιοποικιλότητας, η προώθηση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, η προώθηση της υγείας των ζώων και των φυτών. Επίσης, η αύξηση της αποδοτικότητας των πόρων μέσω της τεχνολογικής ανάπτυξης και των αποτελεσμάτων της έρευνας, η περαιτέρω μείωση των εκπομπών, η ενίσχυση των αποθεμάτων άνθρακα και τέλος η πλήρης ανάπτυξη του δυναμικού των αγροτικών περιοχών.

6.3.2 Τα δεδομένα της γεωργικής παραγωγής και απασχόλησης στην ΕΕ

Τον 21^ο αιώνα πλέον η γεωργία συνεισφέρει μικρό ποσοστό στο ΑΕΠ και στην απασχόληση στην Ε.Ε., αλλά αυτό διαφέρει πολύ ανάμεσα στα κράτη-μέλη.

Πίνακας 6.2: Προστιθέμενη αξία γεωργικού τομέα ως ποσοστό του ΑΕΠ

	1980	1985	1990	1995	2000	2005	2010	2014
Αυστρία	4,89%	3,57%	3,50%	2,41%	1,85%	1,42%	1,44%	1,34%
Βέλγιο	μ.δ.	μ.δ.	μ.δ.	1,44%	1,31%	0,94%	0,88%	0,74%
Βουλγαρία	14,61%	11,92%	17,03%	14,70%	12,36%	8,69%	5,10%	5,27%
Γαλλία	4,06%	3,76%	3,50%	2,73%	2,34%	1,87%	1,78%	1,68%
Γερμανία	μ.δ.	μ.δ.	μ.δ.	1,07%	1,08%	0,78%	0,74%	0,75%
Δανία	μ.δ.	μ.δ.	3,78%	3,29%	2,50%	1,35%	1,40%	1,27%
Ελλάδα	μ.δ.	μ.δ.	μ.δ.	8,07%	6,09%	4,81%	3,26%	3,81%
Εσθονία	μ.δ.	μ.δ.	μ.δ.	5,84%	4,84%	3,50%	3,19%	3,67%
Ην. Βασίλειο	μ.δ.	μ.δ.	1,44%	1,50%	0,88%	0,62%	0,68%	0,61%
Ιρλανδία	μ.δ.	μ.δ.	μ.δ.	6,42%	3,01%	1,34%	1,27%	μ.δ.
Ισπανία	μ.δ.	μ.δ.	μ.δ.	4,21%	4,12%	3,03%	2,55%	2,49%
Ιταλία	μ.δ.	μ.δ.	3,46%	3,28%	2,85%	2,25%	1,97%	2,17%
Κροατία	μ.δ.	μ.δ.	μ.δ.	7,18%	6,41%	5,00%	4,87%	4,14%
Κύπρος	9,59%	7,49%	6,86%	4,84%	3,59%	2,67%	2,26%	2,35%
Λετονία	μ.δ.	μ.δ.	μ.δ.	8,93%	5,19%	4,32%	4,49%	3,45%
Λιθουανία	μ.δ.	μ.δ.	μ.δ.	μ.δ.	μ.δ.	4,78%	3,29%	3,46%
Λουξ/ργο	μ.δ.	μ.δ.	μ.δ.	1,04%	0,69%	0,40%	0,28%	μ.δ.
Μάλτα	3,66%	4,35%	3,47%	2,86%	2,35%	2,63%	1,92%	μ.δ.
Ολλανδία	3,70%	4,05%	4,31%	3,39%	2,49%	2,03%	1,91%	1,99%
Ουγγαρία	μ.δ.	μ.δ.	μ.δ.	8,42%	5,75%	4,33%	3,55%	μ.δ.
Πολωνία	μ.δ.	μ.δ.	μ.δ.	5,29%	3,30%	3,31%	2,96%	μ.δ.
Πορτογαλία	μ.δ.	μ.δ.	μ.δ.	5,44%	3,55%	2,65%	2,19%	2,29%
Ρουμανία	μ.δ.	μ.δ.	23,74%	21,43%	12,06%	9,52%	6,41%	5,36%
Σλοβακία	μ.δ.	μ.δ.	μ.δ.	5,63%	4,42%	3,57%	2,82%	3,74%
Σλοβενία	μ.δ.	μ.δ.	μ.δ.	4,29%	3,31%	2,60%	1,98%	2,15%
Σουηδία	4,30%	4,47%	3,56%	2,80%	1,90%	1,14%	1,62%	1,42%
Τσεχία	μ.δ.	μ.δ.	μ.δ.	4,37%	3,42%	2,45%	1,68%	2,62%
Φινλανδία	9,59%	7,80%	6,21%	4,33%	3,38%	2,61%	2,73%	2,81%

	1980	1985	1990	1995	2000	2005	2010	2014
ΕΕ 28	μ.δ.	μ.δ.	μ.δ.	2,85%	2,26%	1,72%	1,56%	1,52%
ΗΠΑ	μ.δ.	μ.δ.	μ.δ.	μ.δ.	1,17%	1,17%	1,16%	μ.δ.
Κίνα	29,87%	28,12%	26,72%	19,66%	14,75%	11,73%	9,62%	9,16%
Βραζιλία	11,01%	11,54%	8,10%	5,77%	5,51%	5,47%	4,85%	5,56%
Ινδία	35,39%	30,89%	29,02%	26,26%	23,02%	18,81%	18,21%	16,96%
Ιαπωνία	3,08%	2,70%	2,12%	1,75%	1,59%	1,22%	1,18%	μ.δ.
Παγκόσμιο %	μ.δ.	μ.δ.	μ.δ.	6,41%	4,00%	3,35%	3,00%	μ.δ.

μ.δ.: Μη διαθέσιμο

Πηγή: The World Bank, World Development Indicators Database, 2015. <http://databank.worldbank.org/data/reports.aspx?source=world-development-indicators&preview=on>

Από τον παραπάνω Πίνακα προκύπτουν μια σειρά από βασικά συμπεράσματα σε ότι αφορά στη συνεισφορά της γεωργίας στο ΑΕΠ:

- η πολύ μεγάλη διαχρονική πτώση του ποσοστού της συμμετοχής της γεωργίας στο ΑΕΠ σε όλα τα κράτη μέλη, αλλά και στους κύριους ανταγωνιστές της παγκοσμίως όπως και στον κόσμο ως σύνολο
- τα κράτη-μέλη της τελευταίας διεύρυνσης παρουσιάζουν σημαντικά υψηλότερη συμμετοχή κατά μέσο όρο αλλά και σε αυτά η μείωση είναι σημαντική
- η ΕΕ στο σύνολό της παρουσιάζει οριακά μεγαλύτερη συνεισφορά της γεωργίας στο ΑΕΠ από το αντίστοιχο ποσοστό των ΗΠΑ και της Ιαπωνίας αλλά πολύ χαμηλότερη από τις μεγάλες αναπτυσσόμενες χώρες και ακριβώς το μισό από τον παγκόσμιο μέσο όρο.

Πίνακας 6.3: Απασχόληση στον γεωργικό τομέα ως ποσοστό του συνόλου της απασχόλησης

	1980	1985	1990	1995	2000	2005	2010
Αυστρία	μ.δ.	8,60%	7,40%	7,20%	5,70%	5,50%	5,30%
Βέλγιο	3,10%	3,00%	2,60%	2,70%	1,40%	1,90%	1,30%
Βουλγαρία	23,70%	20,40%	19,50%	24,70%	9,70%	8,10%	6,80%
Γαλλία	8,10%	6,90%	5,30%	4,80%	4,10%	3,70%	2,90%
Γερμανία	μ.δ.	μ.δ.	4,20%	2,90%	2,60%	2,30%	1,60%
Δανία	7,40%	5,80%	5,60%	3,90%	3,20%	2,90%	2,40%
Ελλάδα	30,70%	28,50%	22,20%	20,30%	16,10%	12,00%	12,40%
Εσθονία	μ.δ.	μ.δ.	19,30%	9,70%	6,90%	4,80%	4,40%
Ην. Βασίλειο	2,60%	2,50%	2,20%	1,90%	1,40%	1,30%	1,20%

	1980	1985	1990	1995	2000	2005	2010
Ιρλανδία	μ.δ.	15,10%	12,00%	8,50%	6,30%	5,60%	4,50%
Ισπανία	18,80%	16,10%	10,70%	8,40%	6,60%	4,80%	4,20%
Ιταλία	13,20%	10,70%	8,40%	6,10%	5,20%	4,30%	3,70%
Κροατία	μ.δ.	μ.δ.	μ.δ.	19,90%	15,50%	14,20%	15,40%
Κύπρος	18,70%	15,80%	12,40%	μ.δ.	4,80%	4,30%	3,80%
Λετονία	μ.δ.	μ.δ.	μ.δ.	17,30%	15,10%	11,10%	8,90%
Λιθουανία	μ.δ.	μ.δ.	μ.δ.	μ.δ.	17,30%	12,40%	8,70%
Λουξ/ργο	5,10%	4,10%	μ.δ.	2,70%	1,50%	1,80%	1,20%
Μάλτα	μ.δ.	μ.δ.	μ.δ.	μ.δ.	1,90%	1,60%	1,10%
Ολλανδία	5,30%	μ.δ.	4,50%	3,50%	2,90%	3,10%	2,50%
Ουγγαρία	21,30%	20,40%	16,10%	8,30%	6,20%	4,90%	4,80%
Πολωνία	29,10%	27,40%	25,40%	22,10%	19,10%	15,80%	12,70%
Πορτογαλία	26,10%	21,90%	17,50%	12,20%	13,10%	11,70%	9,90%
Ρουμανία	29,30%	28,70%	29,80%	38,00%	42,30%	30,50%	28,60%
Σλοβακία	μ.δ.	μ.δ.	μ.δ.	8,90%	6,10%	4,40%	3,00%
Σλοβενία	μ.δ.	μ.δ.	μ.δ.	10,10%	9,80%	9,60%	8,60%
Σουηδία	5,60%	4,00%	3,30%	2,90%	2,30%	2,00%	2,00%
Τσεχία	μ.δ.	μ.δ.	μ.δ.	6,10%	4,80%	3,80%	3,00%
Φινλανδία	12,80%	10,80%	8,70%	7,40%	5,70%	4,60%	4,20%
ΕΕ 28	μ.δ.	μ.δ.	9,50%	8,76%	7,55%	5,88%	4,98%
ΗΠΑ	3,50%	3,10%	2,90%	2,80%	2,40%	1,50%	μ.δ.
Κίνα	68,10%	60,90%	59,70%	50,50%	50,00%	42,60%	34,80%
Ιαπωνία	10,00%	8,50%	6,70%	5,50%	4,90%	4,30%	μ.δ.

μ.δ.: Μη διαθέσιμο

Πηγή: The World Bank, World Development Indicators Database, 2015. <http://databank.worldbank.org/data/reports.aspx?source=world-development-indicators>

Σε όρους απασχόλησης μπορεί κανείς επίσης να διαπιστώσει μια σειρά από σημαντικά συμπεράσματα και τάσεις (Πίνακας 6.3):

- Όπως και στο θέμα της προστιθέμενης αξίας έτσι και ως ποσοστό της συνολικής απασχόλησης η γεωργία συρρικνώνεται διαχρονικά
- ωστόσο ή μείωση είναι λιγότερο έντονη και
- το ποσοστό στον ενεργό πληθυσμό δείχνει ότι η παραγωγικότητα της γεωργίας στην ΕΕ είναι χαμηλότερη από το μέσο όρο της οικονομίας, εφόσον σε όλες πρακτικά τις χώρες το ποσοστό των απασχολούμενων είναι χαμηλότερο από το ποσοστό της προστιθέμενης αξίας.

- Για κάποιες χώρες, όπως η Ρουμανία, η Κροατία και η Ελλάδα η συμμετοχή του αγροτικού τομέα στην απασχόληση παραμένει πάνω από 10%, ενώ από τις χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης η εικόνα είναι αρκετά διαφοροποιημένη: κάποια κράτη-μέλη έχουν αυξήσει σημαντικά την παραγωγικότητά τους πλησιάζοντας τον μέσο όρο της ΕΕ, ενώ άλλα εξακολουθούν να έχουν μεγάλη απόκλιση (Λετονία, Λιθουανία και Σλοβενία).
- Σε ό,τι αφορά στις διεθνείς συγκρίσεις η παραγωγικότητα των ΗΠΑ είναι εμφανώς πολύ υψηλότερη από την αντίστοιχη της ΕΕ (εξ ου και οι πιέσεις για απελευθέρωση μέσω του ΠΟΕ), ενώ της Κίνας εξαιρετικά χαμηλότερη.

Η ταχύτατη διαχρονική μείωση της σημασίας της γεωργίας φαίνεται πιο καθαρά από τον αριθμό των απασχολούμενων στα ιδρυτικά κράτη-μέλη για τα οποία υπάρχουν στοιχεία από την αρχή της θέσπισης της ΚΓΠ, απ' όπου φαίνεται ότι λόγω τόσο της αύξησης της παραγωγικότητας όσο και των ρυθμιστικών αλλαγών ο αριθμός μειώνεται από 18,3 σε 2.5 εκατομμύρια κατοίκους:

Πίνακας 6.4: Αριθμός απασχολούμενων ιδρυτικών μελών, χιλιάδες άτομα

	Βέλγιο	Γερμανία*	Γαλλία	Ιταλία	Λουξεμβούργο	Ολλανδία	Σύνολο:
1950	368	5.020	5.438	6.945	32	533	18.336
1955	310	4.285	4.847	6.425	27	489	16.383
1960	257	3.623	4.029	5.870	22	429	14.230
1965	215	2.980	3.370	4.900	19	356	11.840
1970	–	2.218	2.751	3.839	–	329	–
1975	–	–	2.156	3.231	–	202	–
1980	–	1.373	1.854	2.870	–	285	–
1985	–	1.163	1.582	2.262	–	289	–
1990	–	966	1.310	1.876	–	292	–
1995	103	1.169	1.141	1.328	6	253	4.000
2000	78	969	1.006	1.081	4	238	3.376
2005	85	880	943	945	4	262	3.119
2010	63	624	784	856	2	237	2.566
2012	54	593	788	829	3	–	2.268

* 1950, 1955: συμπερ. Σάαρ, δεν συμπερ. Βερολίνο. 1960, 1965: συμπερ. Σάαρ και Βερολίνο.

1995: Πρώτα δεδομένα για την ενωμένη Γερμανία.

Πηγή: Memorandum on the Report of Agriculture in the European Economic Community and Annexes. (Submitted by the Commission to the Council on 21 December 1968, Bulletin of the European Communities, Supplement to No1 – 1969, Secretariat General of the European Commission) (στοιχεία 1950-1965), Employment change and sectoral distribution in 10 countries,

1970-1990 (Todd M. Godbout, Monthly Labor Review, October 1993, Bureau of Labor Statistics) (στοιχεία 1970-1990), Eurostat 2015 (στοιχεία 1995-2012).

Σε ό,τι αφορά στα απόλυτα νούμερα η διαχρονική αύξηση της παραγωγικότητας είναι εμφανής, εφόσον παρά τη μείωση της απασχόλησης η συνολική παραγωγή αυξάνεται σε όλα τα κράτη μέλη. Μέρος της αύξησης αντανακλά την αύξηση των τιμών και ένα άλλο μέρος την αύξηση της διεθνούς ζήτησης, λόγω της μεγέθυνσης και άμεσης αύξησης της ζήτησης για τρόφιμα των αναπτυσσόμενων χωρών, και της αντίστοιχης ανταπόκρισης της Ευρωπαϊκής παραγωγής.

Πίνακας 6.5: Ακαθάριστη αξία της γεωργικής παραγωγής (τρέχουσα εκατ. US \$)

	1995	2000	2005	2010	2013
Αυστρία	5.570	3.869	5.337	7.081	8.055
Βέλγιο	–	4.921	6.591	7.189	8.543
Βουλγαρία	–	1.638	2.149	3.653	4.581
Γαλλία	55.140	42.770	51.898	65.217	73.142
Γερμανία	41.765	28.097	36.885	48.056	59.299
Δανία	8.915	5.760	7.379	8.747	11.220
Ελλάδα	12.800	9.817	15.584	16.021	15.747
Εσθονία	380	279	549	761	1.026
Ην. Βασίλειο	24.422	15.266	19.000	24.260	30.541
Ιρλανδία	5.669	4.177	5.339	6.232	7.894
Ισπανία	27.875	27.201	37.758	44.548	49.960
Ιταλία	38.429	30.252	39.708	42.901	45.577
Κροατία	1.343	1.017	1.414	1.878	1.815
Κύπρος	624	464	687	750	774
Λετονία	703	396	735	1.086	1.359
Λιθουανία	812	695	1.106	1.672	2.432
Λουξ/ργο	–	216	267	274	328
Μάλτα	115	103	117	145	158
Ολλανδία	10.989	6.792	8.724	11.148	13.829
Ουγγαρία	4.901	3.671	5.541	6.393	8.045
Πολωνία	13.404	10.131	13.824	18.626	23.203
Πορτογαλία	4.639	3.819	5.342	6.370	7.157
Ρουμανία	10.999	6.706	12.886	16.977	20.302
Σλοβακία	1.806	1.003	1.655	1.721	2.205

	1995	2000	2005	2010	2013
Σλοβενία	928	622	826	936	1.043
Σουηδία	4.048	2.830	3.161	3.956	4.733
Τσεχία	4.168	2.913	4.395	4.844	6.347
Φινλανδία	2.980	2.002	2.734	3.029	4.130
ΕΕ (28 χώρες)	283.633	217.427	291.589	354.471	413.444
ΗΠΑ	139.472	137.840	173.156	275.969	311.084
Κίνα	263.709	298.977	463.896	295.773	1.295.535

Πηγή: Food and Agriculture Organization of the United Nations, Production database. http://faostat3.fao.org/browse/Q/*/E

Σε αντίθεση με τη συνολική παραγωγή ο αριθμός των απασχολούμενων στη γεωργία μειώνεται σταθερά.

Πίνακας 6.6: Απασχολούμενοι στον αγροτικό τομέα (χιλιάδες άτομα)

	1995	2000	2005	2010	2014
Αυστρία	274,8	232,9	216,9	197,3	184,7
Βέλγιο	96,8	82,3	76,7	62,7	59,3
Βουλγαρία	791,7	780,6	741,0	710,0	666,2
Γαλλία	947,2	949,8	870,5	753,1	763,8
Γερμανία	1.096,3	758,4	668,5	656,3	639,6
Δανία	112,8	92,8	79,9	71,7	72,0
Ελλάδα	-	690,0	548,3	535,7	488,3
Εσθονία	64,6	38,6	30,6	23,0	22,4
Ην. Βασίλειο	558,2	357,3	346,2	380,0	430,1
Ιρλανδία	136,2	127,2	111,9	84,7	109,1
Ισπανία	1.072,0	984,8	929,8	785,6	727,0
Ιταλία	1.310,4	1.059,0	1.004,6	965,9	900,7
Κροατία	-	-	-	241,4	149,6
Κύπρος	22,2	18,9	18,3	17,6	13,3
Λετονία	172,7	131,8	115,1	65,8	64,9
Λιθουανία	285,6	260,3	200,3	109,7	121,2
Λουξεμβούργο	4,5	4,8	4,6	4,7	4,7
Μάλτα	-	3,1	3,5	3,4	3,2
Ολλανδία	286,2	229,9	216,8	201,9	192,2

	1995	2000	2005	2010	2014
Ουγγαρία	593,4	529,6	346,5	288,1	279,4
Πολωνία	3.977,6	2.932,4	2.431,9	1.998,1	1.808,4
Πορτογαλία	634,3	635,3	599,9	545,6	523,5
Ρουμανία	-	4.836,4	3.048,9	2.893,3	2.537,7
Σλοβακία	189,6	125,5	96,1	73,8	73,4
Σλοβενία	131,1	107,0	90,2	79,8	77,2
Σουηδία	148,6	120,4	95,7	99,0	104,2
Τσεχία	326,5	223,5	182,1	156,8	163,4
Φινλανδία	160,1	137,9	122,9	119,2	117,0
ΕΕ (28 χώρες)	-	16.543,5	13.248,3	12.186,8	11.328,1

Πηγή: Eurostat 2015.

Η συμμετοχή των κρατών-μελών στη συνολική παραγωγή και απασχόληση στη γεωργία είναι συνάρτηση του μεγέθους της γεωργίας και της παραγωγικότητάς της. Η Γαλλία εξακολουθεί να έχει το μεγαλύτερο ποσοστό παραγωγής και ως εκ τούτου τα μεγαλύτερα συμφέροντα και τις εντονότερες πιέσεις για τη διατήρηση του προστατευτικού καθεστώτος. Μεγάλα ποσοστά έχουν επίσης η Γερμανία, Ιταλία, Ισπανία και Ολλανδία, ενώ αντίθετα στο σύνολο της απασχόλησης μεγάλη συμμετοχή έχουν οι χώρες με τη χαμηλότερη παραγωγικότητα, όπως Ρουμανία, Πολωνία και σε μικρότερο ποσοστό οι χώρες της Νότιας Ευρώπης.

Πίνακας 6.7: Εθνικό ποσοστό συνεισφοράς στο σύνολο της ΕΕ στην γεωργική παραγωγή και απασχόληση

	Παραγωγή			Απασχόληση		
	2000*	2010	2014	2000*	2010	2014
Αυστρία	1,64%	1,68%	1,89%	1,42%	1,63%	1,64%
Βέλγιο	2,36%	2,19%	2,29%	0,50%	0,52%	0,52%
Βουλγαρία	1,02%	0,98%	1,09%	4,75%	5,86%	5,90%
Γαλλία	19,36%	18,66%	20,07%	5,77%	6,21%	6,76%
Γερμανία	13,54%	13,18%	14,66%	4,61%	5,41%	5,66%
Δανία	2,66%	2,75%	3,02%	0,56%	0,59%	0,64%
Ελλάδα	3,27%	2,80%	2,74%	4,19%	4,42%	4,32%
Εσθονία	0,11%	0,18%	0,24%	0,23%	0,19%	0,20%
Ην. Βασίλειο	6,97%	6,48%	8,80%	2,17%	3,13%	3,81%

	Παραγωγή			Απασχόληση		
Ιρλανδία	1,78%	1,62%	2,14%	0,77%	0,70%	0,97%
Ισπανία	10,98%	11,05%	11,63%	5,99%	6,48%	6,44%
Ιταλία	14,17%	12,59%	13,86%	6,44%	7,97%	7,97%
Κροατία	–	0,71%	0,59%	–	1,99%	1,32%
Κύπρος	–	0,19%	0,20%	0,11%	0,15%	0,12%
Λετονία	0,14%	0,25%	0,32%	0,80%	0,54%	0,57%
Λιθουανία	0,39%	0,51%	0,66%	1,58%	0,90%	1,07%
Λουξ/ργο	0,08%	0,09%	0,12%	0,03%	0,04%	0,04%
Μάλτα	0,04%	0,03%	0,03%	0,02%	0,03%	0,03%
Ολλανδία	6,77%	6,99%	7,71%	1,40%	1,67%	1,70%
Ουγγαρία	1,61%	1,70%	2,16%	3,22%	2,38%	2,47%
Πολωνία	4,22%	5,28%	6,49%	17,83%	16,48%	16,01%
Πορτογαλία	1,92%	1,74%	1,81%	3,86%	4,50%	4,63%
Ρουμανία	2,76%	4,03%	4,32%	29,40%	23,86%	22,46%
Σλοβακία	0,44%	0,49%	0,61%	0,76%	0,61%	0,65%
Σλοβενία	0,33%	0,32%	0,33%	0,65%	0,66%	0,68%
Σουηδία	1,46%	1,41%	1,65%	0,73%	0,82%	0,92%
Τσεχία	0,98%	1,13%	1,35%	1,36%	1,29%	1,45%
Φινλανδία	0,97%	0,98%	1,08%	0,84%	0,98%	1,04%

*Για το έτος 2000 το ποσοστό υπολογίζεται ως προς το σύνολο των διαθέσιμων στοιχείων.

Πηγή: Eurostat 2015

Ο Πίνακας 6.8 δείχνει τις θετικές μεταβολές στην παραγωγή, που σε κάποιες χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης είναι αξιοσημείωτες, ενώ οι μεταβολές στην απασχόληση είναι παντού αρνητικές πλην του Ηνωμένου Βασιλείου.

Πίνακας 6.8: Μέση ετήσια μεταβολή γεωργικής παραγωγής και απασχόλησης 2000-2014

	Παραγωγή	Απασχόληση
Αυστρία	2,84%	-1,48%
Βέλγιο	1,25%	-2,00%
Βουλγαρία	2,07%	-1,05%
Γαλλία	1,79%	-1,40%
Γερμανία	2,19%	-1,12%

	Παραγωγή	Απασχόληση
Δανία	2,62%	-1,61%
Ελλάδα	0,09%	-2,09%
Εσθονία	11,23%	-3,00%
Ηνωμένο Βασίλειο	3,74%	1,46%
Ιρλανδία	3,22%	-1,01%
Ισπανία	1,98%	-1,87%
Ιταλία	1,29%	-1,07%
Κροατία	-	-
Κύπρος	-	-2,11%
Λετονία	12,16%	-3,63%
Λιθουανία	7,47%	-3,82%
Λουξεμβούργο	5,68%	-0,01%
Μάλτα	-0,41%	0,26%
Ολλανδία	2,66%	-1,17%
Ουγγαρία	4,39%	-3,37%
Πολωνία	6,12%	-2,74%
Πορτογαλία	0,98%	-1,26%
Ρουμανία	6,33%	-3,40%
Σλοβακία	4,84%	-2,97%
Σλοβενία	1,49%	-1,99%
Σουηδία	2,55%	-0,96%
Τσεχία	4,81%	-1,92%
Φινλανδία	2,48%	-1,08%
ΕΕ*	2,50%	-2,25%

*Υπολογισμοί με βάση τα διαθέσιμα στοιχεία.

Πηγή: Eurostat 2015.

Η Ευρώπη παράγει σχεδόν όλα τα είδη φυτικής και ζωικής παραγωγής. Όπως φαίνεται και από τον Πίνακα 6.9, η φυτική παραγωγή κατέχει το μεγαλύτερο μερίδιο στο σύνολο της παραγωγής της ΕΕ28 σε όρους αξίας παραγωγής. Σιτηρά, λαχανικά και κηπευτικά αποτελούν τα βασικά προϊόντα της φυτικής παραγωγής. Παρόμοια μερίδια κατέχουν η παραγωγή γάλακτος και η εκτροφή χοίρων και βοοειδών στη ζωική παραγωγή. Σημειώνεται ότι για μερικά προϊόντα γεωργίας (ελαιόλαδο, κρέας, οινοπνευματώδη) θεωρείται ότι η Ευρώπη έχει το παγκόσμιο προβάδισμα (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2014).

Πίνακας 6.9: Προϊόντα γεωργικής παραγωγής ΕΕ28 σε τιμές παραγωγού, εκατομμύρια ευρώ και ποσοστό συνόλου

	2005		2014	
	τιμή	ποσοστό	τιμή	ποσοστό
<i>1. Γεωργική παραγωγή προϊόντων</i>	287.719,91	92,2%	369.691,51	91,8%
<i>1.1 Φυτική παραγωγή</i>	158.093,10	50,7%	201.813,71	50,1%
Σιτηρά (συμπ. σπόροι)	28.231,50	9,0%	49.971,74	12,4%
Βιομηχανικά φυτά	14.146,83	4,5%	17.558,63	4,4%
Κτηνοτροφικά φυτά	18.320,29	5,9%	27.022,38	6,7%
Λαχανικά και κηπευτικά	46.597,00	14,9%	48.632,28	12,1%
Πατάτες	7.243,49	2,3%	9.598,32	2,4%
Φρούτα	19.933,20	6,4%	22.455,99	5,6%
Κρασί	15.634,25	5,0%	18.854,08	4,7%
Ελαιόλαδο	5.191,01	1,7%	4.745,51	1,2%
Άλλα φυτικά προϊόντα	2.795,54	0,9%	2.974,77	0,7%
<i>1.2 Ζωική παραγωγή</i>	129.626,81	41,5%	167.877,79	41,7%
<i>1.2.1 Ζώα</i>	78.251,04	25,1%	95.941,81	23,8%
Βοοειδή	25.490,98	8,2%	30.613,24	7,6%
Χοίροι	29.927,37	9,6%	35.134,01	8,7%
Ιπποειδή	934,24	0,3%	980,80	0,2%
Αιγοπρόβατα	5.413,04	1,7%	5.204,76	1,3%
Πουλερικά	13.939,52	4,5%	21.437,46	5,3%
Άλλα ζώα	2.545,90	0,8%	2.571,54	0,6%
<i>1.2.2 Ζωικά προϊόντα</i>	51.375,78	16,5%	71.935,98	17,9%
Γάλα	43.642,72	14,0%	60.737,85	15,1%
Αυγά	5.834,07	1,9%	8.496,14	2,1%
Άλλα ζωικά προϊόντα	1.898,97	0,6%	2.701,99	0,7%
<i>2. Γεωργική παραγωγή υπηρεσιών</i>	15.302,54	4,9%	19.872,05	4,9%
<i>Σύνολο Γεωργική παραγωγή</i>	303.022,45	97,1%	389.563,55	96,8%
<i>Δευτερεύουσες δραστηριότητες</i>	9.036,12	2,9%	13.067,15	3,2%
<i>Συνολική παραγωγή γεωργικού τομέα</i>	312.058,58	100,0%	402.630,70	100,0%

Πηγή: Eurostat 2015.

6.3.3 Τρόποι παρέμβασης: διακυβέρνηση

Οι αλλαγές στον τρόπο διακυβέρνησης ακολουθούν τις τρεις περιόδους που αναφέρθηκαν πιο πάνω. Η διακυβέρνηση του αγροτικού τομέα είναι υπερεθνική και θεσπίζεται από την τακτική διαδικασία αποφάσεων Επιτροπής-Συμβουλίου σύμφωνα με το πρωτογενές δίκαιο, αλλά οι βασικές κατευθύνσεις άλλαξαν σταδιακά με τις μεγαλύτερες αλλαγές να καταγράφονται στην ενδιάμεση περίοδο, όταν τα κοινοτικά όργανα προσπαθούσαν να προωθήσουν περιοριστικά μέτρα και οι αγρότες αντιδρούσαν.

Η εξέλιξη της διακυβέρνησης αντικατοπτρίζει το συσχετισμό δυνάμεων αγροτών και οικονομικής πολιτικής, καθώς και των διεθνών πιέσεων, διαχρονικά, όπως εμφανίζεται στα αποτελέσματα των αλλαγών στις τρεις χαρακτηριστικές περιόδους που περιγράφονται πιο πάνω. Οι αρχές της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής στην πρώτη περίοδο καθορίστηκαν κατά τη διάρκεια της διάσκεψης στη Στρέζα τον Ιούλιο του 1958 και η διαμόρφωσή της από τότε οδηγήθηκε σε μια ιδιαίτερα παρεμβατική κοινοτική διαχείριση. Το Σχέδιο Mansholt το 1968 αποσκοπούσε στη σημαντική μείωση του αριθμού των απασχολούμενων στον τομέα της γεωργίας. Με τον τρόπο αυτό θα ήταν δυνατή η αναδιανομή της γης των πρώην αγροτών που εγκατέλειψαν τη γεωργία γεγονός που θα οδηγούσε στην αύξηση σε μέγεθος των υπόλοιπων αγροκτημάτων. Επίσης, το σχέδιο προέβλεπε τον περιορισμό της άμεσης βοήθειας σε μη επικερδή αγροκτήματα. Αλλά λόγω αντιδράσεων περιορίστηκε σε τρεις μόνο κατευθυντήριες οδηγίες που αφορούσαν στον εκμοντερνισμό των αγροκτημάτων, την εγκατάλειψη της γεωργικής παραγωγής καθώς και την εκπαίδευση αγροτών.

Όταν οι διαδοχικές διευρύνσεις της Κοινότητας δημιούργησαν νέες προκλήσεις πάρθηκαν νέα μέτρα με στόχο τον περιορισμό της υπερπαραγωγής. Ωστόσο, τα μέτρα αυτά είχαν περιορισμένο αποτέλεσμα, γεγονός που μπορεί να εξηγηθεί εν μέρει από τις τεράστιες δυνατότητες για αύξηση παραγωγής που παρείχε η σημαντική τεχνική πρόοδος (Moussis, 2011). Το 1991 η Επιτροπή, με επίτροπο Γεωργίας τον Ray MacSharry, παρουσίασε την πρόταση για την υιοθέτηση δραστικών μέτρων που θα επιτύγχαναν τη μείωση της παραγωγής και το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Βερολίνου υιοθέτησε μετά από πολιτική συμφωνία το πρόγραμμα δράσης «Agenda 2000» με κύριο στόχο την ενίσχυση της πολιτικής και τη χάραξη ενός νέου δημοσιονομικού πλαισίου της ΕΕ για την περίοδο 2000-2006.

Ιδιαίτερα παρεμβατική ήταν η πολιτική πριν τη θέσπιση του Ευρώ: Στο διάστημα αυτό, μεταξύ 1969-1993 λόγω των ασταθών ισοτιμιών είχαν θεσπιστεί Νομισματικά Εξισωτικά Ποσά, που είναι μια μορφή φόρου στις εξαγωγές των αγροτικών προϊόντων, όταν το νόμισμα μιας χώρας υποτιμάται, επειδή λόγω της υποτίμησης του νομίσματος γίνονται φθηνότερα στις αγορές των άλλων κοινοτικών χωρών και μπορούν να εκτοπίσουν τα ομοειδή προϊόντα. Αντίθετα, όταν το νόμισμα μιας χώ-

ρας ανατιμάται επιβάλλεται ένα είδος επιδότησης στις εξαγωγές των αγροτικών της προϊόντων, επειδή λόγω της ανατίμησης του νομίσματος γίνονται ακριβότερα στις αγορές των άλλων κοινοτικών χωρών και δε μπορούν να ανταγωνιστούν τα ομοειδή τους προϊόντα. Η ανάγκη αυτή έπαψε να υπάρχει με τη δημιουργία της ΟΝΕ και τη θέσπιση τιμών στο κοινό νόμισμα.

Τον Ιούνιο του 2003 τα Ευρωπαϊκά κράτη συμφώνησαν στην θεμελιώδη μεταρρύθμιση της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής, που περιγράφονται στην Τρίτη Περίοδο. Εκτός από τις νέες δομές Νέο στοιχείο στη διακυβέρνηση είναι ο διαγνωστικός έλεγχος της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής, που τέθηκε σε εφαρμογή το 2008. Ο διαγνωστικός έλεγχος σκοπεύει, μεταξύ άλλων, να καταργήσει τους φραγμούς που περιορίζουν τους γεωργούς να παράγουν τις επιθυμητές ποσότητες, ώστε να μπορέσουν να ανταποκριθούν καλύτερα στην ζήτηση της αγοράς και να αντιμετωπίσουν νέες προκλήσεις. Καταπολέμηση και προσαρμογή της γεωργίας στην αλλαγή του κλίματος αποτελούσαν προτεραιότητα στην ατζέντα συζητήσεων σχετικά με τον διαγνωστικό έλεγχο. Έτσι, οι προβλεπόμενες αλλαγές από την νέα αυτή συμφωνία μπορεί να καταστήσουν δυνατή την καλύτερη διαχείριση των νέων περιβαλλοντικών προκλήσεων και ευκαιριών, όπως η κλιματική αλλαγή και η προστασίας της βιοποικιλότητας, η διαχείριση των υδάτων και η παραγωγή πράσινης ενέργειας.

Με σκοπό την ενθάρρυνση του πραγματικού ανταγωνισμού στις γεωργικές αγορές, επανεξετάζονται τα ορισμένα μέσα διαχείρισης της ΚΓΠ, τα οποία πιστεύεται πως δεν ανταποκρίνονται πλέον στις απαιτήσεις των αγορών και παράλληλα απομακρύνονται οι φραγμοί που τίθενται στην ελευθερία των γεωργών. Σε γενικές γραμμές, ο διαγνωστικός έλεγχος της ΚΓΠ αποτελεί μια άσκηση ο ρόλος της οποίας είναι, στην ουσία, να προετοιμάσει το έδαφος για περαιτέρω αλλαγές της στο μέλλον με ακόμα μεγαλύτερη έμφαση στην πολιτική αγροτικής ανάπτυξης, στη μεγαλύτερη ομοιομορφία στο καθεστώς ενιαίας ενίσχυσης καθώς και στη μείωση ελέγχου των γεωργικών τιμών.

Σημαντική αλλαγή στη διακυβέρνηση είναι και η πρόσφατα αυξημένη εξουσία του Ευρωκοινοβουλίου σε θέματα γεωργικής πολιτικής (Bureau κ.α., 2012).

6.3.4 Τρόποι παρέμβασης: πιστώσεις

Η ΚΓΠ απορροφούσε ανέκαθεν ένα σημαντικό μέρος των πιστώσεων, το οποίο έφτανε στα δύο τρίτα του συνολικού προϋπολογισμού κατά τις δεκαετίες του 70 και 80. Το ποσοστό αυτό, αν και μειώνεται σταθερά, από 72,4% το 1976, σε 59,27% το 1990 και 39,68% το 2013, συνεχίζει να αντιπροσωπεύει ένα σημαντικό μερίδιο του συνολικού προϋπολογισμού.

Πίνακας 6.10: Δαπάνες κοινοτικού προϋπολογισμού για την ΚΓΠ, 1976-2013

Έτος	Συνολικές πιστώσεις του προϋπολογισμού της ΕΕ	Κοινή Γεωργική & Αλιευτική πολιτική	ΚΓΠ % επί του συνολικού προϋπολογισμού	Ετήσια μεταβολή % της ΚΓΠ
1976	7.576.859.148	5.485.300.000	72,40%	
1977	8.800.026.869	6.325.200.000	71,88%	-0,52%
1978	12.362.004.592	7.383.250.000	59,73%	-12,15%
1979	13.391.546.175	10.014.400.000	74,78%	15,06%
1980	15.683.097.261	11.844.730.000	75,53%	0,74%
1981	19.327.630.620	13.176.650.000	68,18%	-7,35%
1982	23.260.133.140	14.059.704.000	60,45%	-7,73%
1983	22.988.233.185	14.915.061.950	64,88%	4,44%
1984	27.377.288.363	17.049.168.000	62,27%	-2,61%
1985	30.616.020.174	20.817.860.600	68,00%	5,72%
1986	35.120.737.078	22.084.703.193	62,88%	-5,11%
1987	37.415.207.702	24.130.827.071	64,49%	1,61%
1988	45.302.600.330	29.057.620.000	64,14%	-0,35%
1989	46.423.033.485	28.693.590.000	61,81%	-2,33%
1990	48.845.810.505	28.950.975.000	59,27%	-2,54%
1991	58.538.260.639	35.078.030.987	59,92%	0,65%
1992	66.117.889.328	39.809.391.000	60,21%	0,29%
1993	69.058.484.052	38.580.300.000	55,87%	-4,34%
1994	73.444.293.263	41.443.215.000	56,43%	0,56%
1995	80.896.876.172	41.457.950.000	51,25%	-5,18%
1996	86.525.459.591	46.474.150.000	53,71%	2,46%
1997	89.137.027.746	46.421.135.000	52,08%	-1,63%
1998	91.012.987.786	46.009.300.000	50,55%	-1,53%
1999	96.928.534.539	47.549.700.000	49,06%	-1,50%
2000	93.220.240.863	45.041.558.000	48,32%	-0,74%
2001	96.177.945.157	47.309.725.000	49,19%	0,87%
2002	98.573.116.856	48.107.702.189	48,80%	-0,39%
2003	99.674.360.724	48.552.961.799	48,71%	-0,09%
2004	99.504.313.446	48.912.845.843	49,16%	0,44%
2005	116.554.135.698	53.723.884.752	46,09%	-3,06%
2006	121.190.909.324	55.448.703.744	45,75%	-0,34%
2007	126.551.098.235	52.440.612.622	41,44%	-4,31%

Έτος	Συνολικές πιστώσεις του προϋπολογισμού της ΕΕ	Κοινή Γεωργική & Αλιευτική πολιτική	ΚΓΠ % επί του συνολικού προϋπολογισμού	Ετήσια μεταβολή % της ΚΓΠ
2008	129.149.656.468	54.654.873.118	42,32%	0,88%
2009	133.845.980.853	55.664.834.334	41,59%	-0,73%
2010	141.452.827.822	58.768.553.087	41,55%	-0,04%
2011	141.909.398.849	58.240.776.992	41,04%	-0,51%
2012	147925362587	59.620.472.653	40,30%	-0,74%
2013	150.898.391.144	59.876.177.037	39,68%	-0,62%

Οι πιστώσεις εκφράζονται σε λογιστική μονάδα (ΛΜ) τα έτη 1976-77, σε ευρωπαϊκή λογιστική μονάδα (ΕΛΜ) τα έτη 1978-1.981, σε Ευρωπαϊκή Νομισματική Μονάδα (ΕCΥ) από το 1982-1998 και σε ευρώ από το 1999 και μετά.

Πηγή: Harvard Dataverse 2015.

Η χρηματοδότηση από το ΕΓΤΕ (με επιμερισμένη διαχείριση μεταξύ των κρατών μελών και της Επιτροπής) κατανέμεται ανάμεσα στις παρακάτω δαπάνες:

- τις επιστροφές κατά την εξαγωγή γεωργικών προϊόντων προς τρίτες χώρες·
- τις παρεμβάσεις για τη ρύθμιση των αγορών γεωργικών προϊόντων·
- τις άμεσες ενισχύσεις που χορηγούνται στους γεωργούς στο πλαίσιο της Κοινής Γεωργικής Πολιτικής·
- ορισμένες ενέργειες ενημέρωσης και προώθησης για τα γεωργικά προϊόντα στην εσωτερική αγορά της Κοινότητας και στις τρίτες χώρες, οι οποίες υλοποιούνται από τα κράτη μέλη·
- τις δαπάνες που συνδέονται με τα μέτρα αναδιάρθρωσης του κλάδου της ζάχαρης, σύμφωνα με τον κανονισμό 320/2006·
- ενώ κεντρικά η ΕΓΤΕ χρηματοδοτεί τις ακόλουθες δαπάνες:
- τη χρηματοδοτική συμμετοχή της Κοινότητας σε μεμονωμένες κτηνιατρικές δράσεις, σε δράσεις ελέγχου στον κτηνιατρικό τομέα και στον τομέα των τροφίμων και ζωοτροφών, σε προγράμματα εκρίζωσης και παρακολούθησης των ζωνοσών, καθώς και σε φυτοϋγειονομικά μέτρα·
- την προώθηση γεωργικών προϊόντων απευθείας από την Επιτροπή ή μέσω διεθνών οργανισμών·
- τα μέτρα που θεσπίζονται σύμφωνα με την κοινοτική νομοθεσία, με σκοπό να εξασφαλίσουν τη διατήρηση, τον χαρακτηρισμό, τη συλλογή και τη χρησιμοποίηση των γενετικών πόρων στη γεωργία·
- την εγκατάσταση και συντήρηση των γεωργικών συστημάτων λογιστικών πληροφοριών·
- τα συστήματα γεωργικών ερευνών·
- τις σχετικές με τις αλιευτικές αγορές δαπάνες·

Σε ότι αφορά την κατανομή των εισπράξεων ανά κράτος-μέλος θεσπίζονται ανώτατα όρια:

Πίνακας 6.11: Ανώτατα όρια ενιαίας ενίσχυσης, κατανομή ανά κράτος-μέλος (σε εκατ. Ευρώ)

Χώρα	2006	2008	2010	2012	2014	2016
Αυστρία	633	743	745	745	745	745
Βέλγιο	580	607	612	612	612	612
Βουλγαρία	-	247	328	488	649	810
Γαλλία	8236	8382	8416	8416	8416	8416
Γερμανία	5647	5744	5774	5774	5774	5774
Δανία	1015	1027	1030	1030	1030	1030
Ελλάδα	2144	2365	2178	2178	2178	2178
Εσθονία	27	51	71	91	101	101
Ην. Βασίλειο	3945	3977	3976	3976	3976	3976
Ιρλανδία	1335	1340	1341	1341	1341	1341
Ισπανία	4635	4031	4840	4840	4840	4840
Ιταλία	3792	4151	4185	4185	4185	4185
Κύπρος	12	27	36	45	50	50
Λετονία	44	76	104	132	146	146
Λιθουανία	114	193	267	341	377	377
Λουξ/ργο	37	37	37	37	37	37
Μάλτα	1	3	4	5	5	5
Ολλανδία	428	846	853	853	853	853
Ουγγαρία	446	678	934	1187	1314	1314
Πολωνία	980	1579	2162	2732	3017	3017
Πορτογαλία	504	609	609	609	609	609
Ρουμανία	-	532	712	1067	1423	1778
Σλοβακία	127	202	277	350	386	386
Σλοβενία	44	74	102	130	144	144
Σουηδία	671	760	763	763	763	763
Τσεχία	294	470	645	817	902	902
Φινλανδία	562	566	566	566	566	566

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή 2015, [Δίκαιο και εκδόσεις της ΕΕ](#), [EUR-Lex](#), EUR-Lex – 111089 – EL & Επίσημη Εφημερίδα της ΕΕ, L273/1, 2007.

Πίνακας 6.12: Δαπάνες ΚΓΠ 2013 ανά κράτος-μέλος, εκατομμύρια ευρώ*

Χώρα	Άμεσες Πληρωμές	Μέτρα Αγοράς	Αγροτική Ανάπτυξη	Σύνολο
Αυστρία	706	24	533	1.263
Βέλγιο	567	78	78	722
Βουλγαρία	494	43	396	933
Γαλλία	7.968	634	1.279	9.880
Γερμανία	5.254	101	1.430	6.785
Δανία	939	7	106	1.052
Ελλάδα	2.282	63	672	3.017
Εσθονία	92	3	113	209
Ην. Βασίλειο	3.286	42	749	4.077
Ιρλανδία	1.251	6	352	1.608
Ισπανία	5.237	591	1.284	7.112
Ιταλία	3.960	701	1.441	6.102
Κύπρος	44	6	21	71
Λετονία	133	15	151	300
Λιθουανία	346	11	254	611
Λουξ/ργο	34	0.4	13	47
Μάλτα	5	1	11	16
Ολλανδία	823	84	103	1.010
Ουγγαρία	1.203	69	585	1.857
Πολωνία	2.770	415	1.851	5.036
Πορτογαλία	649	120	590	1.359
Ρουμανία	1.087	122	1.356	2.565
Σλοβακία	354	9	320	683
Σλοβενία	130	9	113	252
Σουηδία	689	13	276	978
Τσεχία	824	14	424	1.262
Φινλανδία	532	10	289	830
ΕΕ (27 χώρες)	41.658	3.193	14.789	59.640

* Τα ποσά μπορεί να είναι ψηλότερα από την ανώτατη ενίσχυση γιατί περιλαμβάνουν και πιστώσεις για την αλιεία.

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή 2014, Γενική Διεύθυνση Γεωργίας και Αγροτικής Ανάπτυξης και Απόφαση της Επιτροπής 2010/236/ΕΕ http://ec.europa.eu/agriculture/statistics/factsheets/pdf/eu_en.pdf

Τα υψηλότερα ποσά διανέμονται για την γεωργία στις χώρες με σημαντική παραγωγή των αγροτικών προϊόντων όπως η Γαλλία (σχεδόν 10 δις Ευρώ), η Ισπανία (πάνω από 7 δις Ευρώ), η Γερμανία (σχεδόν 7 δις Ευρώ), η Ιταλία (πάνω από 6 δις Ευρώ), η Πολωνία (πάνω από 5 δις Ευρώ) και το Ηνωμένο Βασίλειο (πάνω από 4 δις Ευρώ), ενώ οφείλεται να σημειωθεί ότι και η Ελλάδα είναι επίσης αποδέκτης σημαντικών κονδυλίων (πάνω από 3 δις Ευρώ, έκτη κατά σειρά).

Από τον παρακάτω Πίνακας 6.13 προκύπτει ότι η εξέλιξη εγγυήσεων είναι σχετικά σταθερή, αλλά και ότι ο Β' Πυλώνας αποτελεί περίπου το 20% των γεωργικών δαπανών, ποσοστό που είναι σημαντικά υψηλότερο απ' ότι ήταν οι πιστώσεις των διαρθρωτικών παρεμβάσεων του FEOGA.

Πίνακας 6.13: Κατανομή δαπανών του Τομέα «Διατήρηση και διαχείριση των φυσικών πόρων» του προϋπολογισμού για την περίοδο 2007-2013 και του Τομέα «Αειφόρος Μεγέθυνση: Φυσικοί πόροι» για το 2014.

	ΚΓΠ Α' Πυλώνας (συνδεδεμένη με την αγορά στήριξη της ΚΓΠ, άμεσες ενισχύσεις γεωργών, αγορές αλιείας, υγεία φυτών και ζώων)	ΚΓΠ Β' Πυλώνας (ανάπτυξη της υπαίθρου)	Άλλα (συμπεριλ. δαπανών για την αλιεία, το περιβάλλον και διε- θνείς συμφωνίες)	Σύνολο
2007	42.650	10.874	1.124	54.648
2009	46.349	8.740	788	59.877
2011	44.124	12.295	956	57.375
2013	45.275	13.155	1.093	59.524
2014	44.288	11.190	1.106	56.585

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή 2015, EU Budget Data.

Αν και είναι εντυπωσιακό το ύψος των δαπανών για την ΚΓΠ όμως, το σύνολό τους είναι πολύ χαμηλό αν αναλογιστεί κανείς το ποσοστό του κοινοτικού προϋπολογισμού στο ΑΕΠ της ΕΕ. Επίσης τίθεται το θέμα του κόστους του καταναλωτή (απώλεια ευημερίας) από το γεγονός ότι, αν δεν υπήρχε το σύστημα προστασίας της ευρωπαϊκής γεωργίας, οι τιμές των προϊόντων διατροφής θα ήταν χαμηλότερες, δηλαδή στα πλαίσια των διεθνών τιμών.

Υπολογίζοντας ότι οι κοινοτικές επιδοτήσεις στη γεωργία είναι της τάξης μεγέθους του 0.5% του ΑΕΠ, όπως φαίνεται και στον Πίνακας 6.14, αντίστοιχα ποσοστά ισχύουν και για άλλες σημαντικές οικονομίες με εξαίρεση την Κίνα και Τουρκία από τη πλευρά αναπτυσσόμενων χωρών, την Ιαπωνία και την Κορέα από τη πλευρά ανα-

πτυγμένων. Το ίδιο ισχύει και για κάποιες μικρές χώρες που δεν επηρεάζουν το διεθνές εμπόριο. Από τον Πίνακα αυτόν προκύπτει ότι ενδεχομένως οι μεγάλες πιέσεις που δέχεται η ΕΕ από τον ΠΟΕ αφορούν περισσότερο στην δασμολογική προστασία και τον τρόπο υποστήριξης ανά προϊόν παρά στις ενισχύσεις στην παραγωγή και το εισόδημα που αντικατοπτρίζουν το συνολικό ύψος των επιδοτήσεων της γεωργίας.

Πίνακας 6.14: Εκτίμηση συνολικής στήριξης του αγροτικού τομέα ως ποσοστό του ΑΕΠ στις χώρες του ΟΟΣΑ και άλλες σημαντικές οικονομίες

	1986	1990	1995	2000	2005	2010	2014	Μεταβολή 1986-2014
ΕΕ (28 χώρες)	2,7%	2,1%	1,6%	1,2%	1,1%	0,8%	0,7%	-2,0%
Αυστραλία	0,8%	0,5%	0,4%	0,2%	0,2%	0,2%	0,1%	-0,7%
ΗΠΑ	1,1%	0,8%	0,6%	0,7%	0,6%	0,6%	0,6%	-0,6%
Ιαπωνία	2,6%	1,7%	1,8%	1,4%	1,2%	1,2%	1,1%	-1,5%
Ισλανδία	5,0%	4,4%	2,2%	1,9%	1,7%	1,0%	1,1%	-3,9%
Ισραήλ			1,0%	0,7%	0,4%	0,5%	0,3%	0,3%
Καναδάς	1,9%	1,5%	0,9%	0,8%	0,7%	0,6%	0,4%	-1,6%
Κορέα	8,9%	8,1%	5,4%	3,9%	2,8%	1,8%	1,8%	-7,1%
Μεξικό	1,2%	2,1%	0,0%	1,3%	0,7%	0,7%	0,8%	-0,4%
Νέα Ζηλανδία	3,1%	0,4%	0,3%	0,2%	0,3%	0,3%	0,3%	-2,8%
Νορβηγία	3,6%	3,2%	2,1%	1,4%	1,1%	0,9%	0,9%	-2,7%
Σουηδία	3,7%	3,0%	2,3%	1,8%	1,5%	1,0%	1,1%	-2,7%
Τουρκία	3,3%	4,3%	4,3%	4,8%	3,3%	3,2%	2,3%	-1,0%
Χιλή			0,6%	0,9%	0,4%	0,3%	0,3%	0,3%
Σύνολο ΟΟΣΑ	3,0%	2,3%	1,7%	1,1%	1,0%	0,8%	0,7%	-2,3%
Βραζιλία			-0,7%	0,6%	0,8%	0,6%	0,5%	0,5%
Κίνα			2,4%	1,6%	2,1%	2,7%	3,3%	3,3%
Κολομβία			3,1%	2,2%	2,0%	1,6%	1,5%	1,5%
Ινδονησία			1,3%	1,3%	1,0%	3,9%	4,0%	4,0%
Καζακστάν			3,1%	2,2%	1,8%	0,9%	0,8%	0,8%
Ρωσία			2,2%	0,3%	1,0%	1,2%	0,6%	0,6%
Νότιος Αφρική			1,3%	0,5%	0,5%	0,2%	0,3%	0,3%
Ουκρανία			-7,1%	0,4%	3,1%	1,9%	-2,2%	-2,2%

Πηγή: ΟΟΣΑ 2015.

6.3.4.1 Ο ρόλος της Ευρωπαϊκής γεωργίας στο παγκόσμιο εμπόριο

Όπως προκύπτει από τον Πίνακα 6.15 η Ευρώπη είναι ο δεύτερος μεγαλύτερος παραγωγός προϊόντων γεωργίας στον κόσμο μετά την Κίνα, ενώ με σημαντικά μερίδια ακολουθούν η Ινδία και οι ΗΠΑ. Ωστόσο, η Ευρωπαϊκή συνεισφορά σημειώνει πτωτική πορεία ως σύνολο (στον Πίνακα φαίνονται κάποιες αυξήσεις μετά τις διευρύνσεις γιατί μόνο από το 2005 και ύστερα υπάρχουν στοιχεία για όλα τα κράτη-μέλη) με μείωση του μεριδίου στην παγκόσμια προστιθέμενη αξία της γεωργίας ενώ η θέση της Κίνας και των Ινδιών, της μεν πρώτης αυξάνεται ραγδαία της δε δεύτερης σταδιακά. Από τις αναπτυγμένες χώρες οι ΗΠΑ έχουν κρατήσει σταθερό το ποσοστό τους τον 21^ο αιώνα συμμετέχοντας στην παγκόσμια αύξηση της ζήτησης των γεωργικών προϊόντων με μεγάλες εξαγωγές.

Τα ποσοστά συνεισφοράς στην παγκόσμια προστιθέμενη αξία του γεωργικού τομέα δείχνουν σημαντικές αποκλίσεις μεταξύ των κρατών-μελών. Η Γαλλία, η Ιταλία, η Ισπανία και η Γερμανία είναι σταθερά οι χώρες με τα μεγαλύτερα μερίδια στην παραγωγή γεωργικών προϊόντων (όπως φαίνεται και από τη συμμετοχή τους στην Ευρωπαϊκή γεωργία), όμως τα μερίδια αυτά φθίνουν σταδιακά.

Πίνακας 6.15: Προστιθέμενη αξία του γεωργικού τομέα ως ποσοστό του παγκόσμιου συνόλου, σταθερά δολάρια ΗΠΑ 2005

Χώρα	1990	1995	2000	2005	2010	2013
Αυστρία	0,33%	0,32%	0,30%	0,26%	0,24%	0,23%
Βέλγιο	–	0,24%	0,24%	0,22%	0,21%	0,19%
Βουλγαρία	0,29%	0,22%	0,16%	0,14%	0,10%	0,09%
Γαλλία	2,86%	2,80%	2,80%	2,46%	2,30%	1,98%
Γερμανία	–	1,73%	1,62%	1,34%	1,23%	1,09%
Δανία	0,18%	0,24%	0,24%	0,20%	0,19%	0,14%
Ελλάδα	–	0,89%	0,78%	0,71%	0,52%	0,41%
Εσθονία	–	0,03%	0,04%	0,03%	0,03%	0,04%
Ηνωμένο Βασίλειο	1,15%	1,08%	0,96%	0,89%	0,76%	0,69%
Ιρλανδία	–	0,20%	0,19%	0,16%	0,06%	0,06%
Ισπανία	–	2,15%	2,67%	2,09%	1,99%	1,93%
Ιταλία	2,82%	3,06%	2,96%	2,50%	2,18%	2,04%
Κροατία	–	0,14%	0,13%	0,13%	0,11%	0,08%
Κύπρος	0,04%	0,04%	0,04%	0,03%	0,02%	0,02%
Λετονία	–	0,04%	0,04%	0,04%	0,04%	0,04%
Λιθουανία	–	–	–	0,08%	0,06%	0,07%

Χώρα	1990	1995	2000	2005	2010	2013
Λουξεμβούργο	–	0,02%	0,02%	0,01%	0,01%	0,01%
Μάλτα	0,01%	0,01%	0,01%	0,01%	0,01%	–
Ολλανδία	0,87%	0,96%	0,87%	0,81%	0,75%	0,70%
Ουγγαρία	–	0,26%	0,22%	0,28%	0,19%	0,18%
Πολωνία	–	–	0,56%	0,59%	0,52%	0,49%
Πορτογαλία	–	0,42%	0,34%	0,30%	0,26%	0,25%
Ρουμανία	0,89%	0,80%	0,50%	0,55%	0,47%	–
Σλοβακία	–	0,13%	0,11%	0,13%	0,13%	0,18%
Σλοβενία	–	0,07%	0,06%	0,06%	0,05%	0,04%
Σουηδία	0,35%	0,30%	0,26%	0,26%	0,24%	0,23%
Τσεχία	–	0,23%	0,18%	0,20%	0,13%	0,12%
Φινλανδία	0,43%	0,41%	0,36%	0,31%	0,31%	0,31%
ΕΕ* (διαθέσιμες χώρες)	10,23%	16,80%	16,66%	14,79%	13,12%	11,59%
Κίνα	13,74%	16,08%	16,60%	17,68%	19,19%	20,02%
ΗΠΑ	–	–	8,92%	9,51%	9,20%	8,79%
Ινδία	8,65%	9,30%	9,50%	9,57%	10,15%	10,32%
Ινδονησία	2,36%	2,57%	2,40%	2,49%	2,63%	2,75%
Ιαπωνία	6,33%	5,36%	5,14%	3,68%	3,25%	3,16%
Βραζιλία	2,16%	2,41%	2,46%	2,75%	2,83%	2,91%
Τουρκία	3,25%	3,21%	3,13%	3,00%	2,75%	2,88%
Μεξικό	2,05%	2,05%	2,02%	1,86%	1,78%	1,74%
Πακιστάν	1,16%	1,35%	1,49%	1,47%	1,50%	1,51%
Ρωσία	3,63%	2,36%	2,15%	2,16%	1,87%	1,86%
Αίγυπτος	0,71%	0,77%	0,80%	0,83%	0,86%	0,87%

*Το ποσοστό της ΕΕ στον πίνακα βασίζεται στα διαθέσιμα στοιχεία. Για το σύνολο της ΕΕ-28 υπάρχουν στοιχεία μόνο για τα έτη 2005 και 2010.

Πηγή: Παγκόσμια Τράπεζα 2015.

Αν δε συμπεριλάβει κανείς το ενδοκοινοτικό εμπόριο, η ΕΕ είναι ο μεγαλύτερος εισαγωγέας και ο δεύτερος (μετά από τις ΗΠΑ) μεγαλύτερος εξαγωγέας αγροτικών προϊόντων με τα αντίστοιχα μερίδια στο σύνολο της παγκόσμιας αξίας εισαγωγών/εξαγωγών να ανέρχονται σε 9,6% και 10% έναντι 7,9% και 10,1% των ΗΠΑ αντίστοιχα. Εντυπωσιακές εξελίξεις στις εξαγωγές είναι η σταδιακή μείωση της σχετικής θέσης των ΗΠΑ και του Καναδά η οποία αντιστοιχεί στην αύξηση Κίνας, Ινδίων, Ινδονησίας και Αργεντινής. Καμία από τις χώρες με τη μεγάλη αύξηση παραγωγής

δεν παρουσιάζει αντίστοιχη αύξηση στις εξαγωγές, επειδή μεγάλο μέρος της οριακής αύξησής τους στρέφεται στην εγχώρια κατανάλωση. Πάντως η Ευρώπη δεν ήταν σε θέση τον 21^ο αιώνα να αυξήσει το εισόδημά της λόγω της μεγάλης αύξησης της παγκόσμιας ζήτησης σε αγροτικά προϊόντα. Σε ό,τι αφορά στις εισαγωγές το ποσοστό της Ευρώπης (όπως και των ΗΠΑ και της Ιαπωνίας) μειώθηκε σημαντικά λόγω των παγκόσμιων τάσεων, ενώ αντίστοιχα αυξήθηκαν οι εισαγωγές των BRICs.

Πίνακας 6.16: Μεγαλύτεροι εξαγωγείς και εισαγωγείς γεωργικών προϊόντων, 2013

Εξαγωγές	Αξία 2013 (δισ. δολάρια)	Παγκόσμιο Μερίδιο Εξαγωγών			
	2013	1980	1990	2000	2013
ΕΕ (28 χώρες)	661	-	-	41,9	37,9
Εξω-κοινοτικές εξαγωγές	175	-	-	10	10
ΗΠΑ	176	17	14,3	13	10,1
Βραζιλία	91	3,4	2,4	2,8	5,2
Κίνα	70	1,5	2,4	3	4
Καναδάς	66	5	5,4	6,3	3,8
Ινδία	47	1	0,8	1,1	2,7
Ινδονησία	43	1,6	1	1,4	2,4
Αργεντινή	41	1,9	1,8	2,2	2,4
Ταϊλάνδη	40	1,2	1,9	2,2	2,3
Αυστραλία	38	3,3	2,9	3	2,2
Μαλαισία	30	2	1,8	1,5	1,7
Ρωσία	30	-	-	1,4	1,7
Βιετνάμ	28	-	-	0,7	1,6
Νέα Ζηλανδία	27	1,3	1,4	1,4	1,5
Μεξικό	25	0,8	0,8	1,7	1,4
Σύνολο κορυφαίων 15 εξαγωγέων	1413	-	-	83,6	80,9

Εισαγωγές	Αξία 2013(δισ. δολάρια)	Παγκόσμιο Μερίδιο Εισαγωγών			
	2013	1980	1990	2000	2013
ΕΕ (28 χώρες)	664	-	-	42,7	35,9
Εξω-κοινοτικές εισαγωγές	178	-	-	13,2	9,6
Κίνα	165	2,1	1,8	3,3	8,9
ΗΠΑ	146	8,7	9	11,6	7,9
Ιαπωνία	86	9,6	11,5	10,4	4,6

Εισαγωγές	Αξία 2013(δισ. δολάρια)	Παγκόσμιο Μεριδίο Εισαγωγών			
	2013	1980	1990	2000	2013
Ρωσία	45	–	–	1,3	2,4
Καναδάς	39	1,8	2	2,6	2,1
Νότιος Κορέα	33	1,5	2,2	2,2	1,8
Μεξικό	29	1,2	1,2	1,8	1,6
Χονγκ Κονγκ	28	–	–	–	–
Σαουδική Αραβία	25	1,5	0,8	0,9	1,4
Ινδία	24	0,5	0,4	0,7	1,3
Ινδονησία	22	0,6	0,5	1	1,2
Μαλαισία	20	0,5	0,5	0,8	1,1
ΗΑΕ	18	0,3	0,4	0,5	1
Τουρκία	17	0,1	0,6	0,7	0,9
Σύνολο κορυφαίων 15 εισαγωγέων	1352	–	–	81,5	73

Πηγή: POE 2015, “International Trade Statistics 2014”.

Τα βασικά προϊόντα που εξάγει η Ευρώπη είναι τα ποτά με πτωτική πορεία, ενώ ακολουθούν με μεγάλη διαφορά τα δημητριακά και τα παρασκευάσματα δημητριακών, τα διάφορα βρώσιμα προϊόντα, τα λαχανικά, τα φρούτα και τα γαλακτοκομικά προϊόντα και τα αυγά πτηνών, όλα με ελαφρά ανοδικά ή σταθερά ποσοστά. Τα λαχανικά και τα φρούτα, τα ψάρια, τα μαλακόστρακα, τα μαλάκια και υδρόβια, τα ασπόνδυλα και τα παρασκευάσματά τους, ο καφές, το τσάι, το κακάο και τα μπαχαρικά αποτελούν τα βασικά εισαγόμενα προϊόντα του αγροτικού τομέα.

Πίνακας 6.17: Κύριες και δευτερεύουσες κατηγορίες αγροτικών προϊόντων (ποσοστό εισαγωγών/εξαγωγών στο σύνολο του αγροτικού εμπορίου)

Εισαγωγές	2002	2006	2010	2014
<i>1 – Τρόφιμα και ζωντανά ζώα</i>	84,80%	84,20%	84,50%	84,90%
Ζωντανά ζώα	0,80%	0,80%	0,30%	0,20%
Κρέας και παρασκευάσματα κρέατος	5,60%	6,40%	5,80%	5,00%
Γαλακτοκομικά προϊόντα και αυγά πτηνών	1,30%	1,00%	0,80%	0,70%
Ψάρια (μη θαλάσσια θηλαστικά), μαλακόστρακα, μαλάκια και υδρόβια, ασπόνδυλα και τα παρασκευάσματά τους	20,30%	21,60%	19,60%	19,20%
Δημητριακά και παρασκευάσματα δημητριακών	5,20%	3,50%	3,80%	5,80%

Εισαγωγές	2002	2006	2010	2014
Λαχανικά και φρούτα	24,30%	25,60%	23,90%	23,90%
Ζάχαρη, παρασκευάσματα ζάχαρης και μέλι	3,20%	2,90%	2,40%	2,60%
Καφές, τσάι, κακάο, μπαχαρικά, υλικά και προϊόντα τους	11,50%	11,90%	15,60%	14,50%
Ζωοτροφές	10,20%	8,20%	9,80%	10,10%
Διάφορα βρώσιμα προϊόντα και παρασκευάσματα	2,30%	2,30%	2,60%	3,00%
<i>2 - Ποτά και καπνός</i>	10,00%	8,40%	7,90%	7,20%
Ποτά	5,60%	5,60%	5,10%	4,60%
Καπνός και προϊόντα καπνού	4,40%	2,80%	2,70%	2,50%
<i>4 - Ζωικά και φυτικά έλαια, λίπη και κεριά</i>	5,20%	7,40%	7,60%	7,90%

Εξαγωγές	2002	2006	2010	2014
<i>1 - Τρόφιμα και ζωντανά ζώα</i>	65,70%	64,80%	68,90%	70,40%
Ζωντανά ζώα	1,80%	1,60%	1,70%	1,70%
Κρέας και παρασκευάσματα κρέατος	7,50%	6,70%	7,80%	7,80%
Γαλακτοκομικά προϊόντα και αυγά πτηνών	9,80%	8,60%	9,70%	10,00%
Ψάρια (μη θαλάσσια θηλαστικά), μαλακόστρακα, μαλάκια και υδρόβια, ασπόνδυλα και τα παρασκευάσματά τους	4,20%	4,10%	3,80%	3,70%
Δημητριακά και παρασκευάσματα δημητριακών	11,00%	9,60%	12,10%	13,00%
Λαχανικά και φρούτα	10,40%	10,70%	11,00%	10,30%
Ζάχαρη, παρασκευάσματα ζάχαρης και μέλι	3,80%	4,60%	2,60%	2,00%
Καφές, τσάι, κακάο, μπαχαρικά, υλικά και προϊόντα τους	5,40%	6,00%	6,90%	6,50%
Ζωοτροφές	3,00%	3,10%	3,90%	4,20%
Διάφορα βρώσιμα προϊόντα και παρασκευάσματα	8,80%	9,80%	9,50%	11,30%
<i>2 - Ποτά και καπνός</i>	29,60%	31,00%	27,20%	25,70%
Ποτά	25,10%	27,00%	23,20%	22,20%
Καπνός και προϊόντα καπνού	4,50%	4,00%	4,10%	3,60%
<i>4 - Ζωικά και φυτικά έλαια, λίπη και κεριά</i>	4,60%	4,20%	3,80%	3,80%

Πηγή: Eurostat 2015.

Από το ισοζύγιο προκύπτει ότι η ΕΕ έχει περάσει από ελλειμματικό σε πλεονασματικό εταίρο στο παγκόσμιο εμπόριο. Αυτό οφείλεται στην παραγωγή και προώθηση των παρακάτω προϊόντων: ποτών, γαλακτοκομικών, δημητριακών εν αντιθέσει προς τη παραγωγή των ψαριών, των λαχανικών, των φρούτων και του καφέ/τσάι, τα οποία δεν εξασφαλίζουν το ίδιο πλεόνασμα.

Πίνακας 6.18: Εμπορικό ισοζύγιο αγροτικών προϊόντων, εκατομμύρια ευρώ

	2002	2006	2010	2014
<i>1 – Τρόφιμα και ζωντανά ζώα</i>	-17.714	-22.865	-19.568	-11.883
Ζωντανά ζώα	448	367	1.036	1.711
Κρέας και παρασκευάσματα κρέατος	501	-673	1.140	3.385
Γαλακτοκομικά προϊόντα και αυγά πτηνών	4.317	4.401	6.990	10.376
Ψάρια (μη θαλάσσια θηλαστικά), μαλακόστρακα, μαλάκια και υδρόβια, ασπόνδυλα και τα παρασκευάσματά τους	-10.261	-13.362	-14.098	-16.365
Δημητριακά και παρασκευάσματα δημητριακών	2.521	3.148	6.156	8.357
Λαχανικά και φρούτα	-9.494	-12.353	-12.206	-14.034
Ζάχαρη, παρασκευάσματα ζάχαρης και μέλι	50	641	-85	-472
Καφές, τσάι, κακάο, μπαχαρικά, υλικά και προϊόντα τους	-4.267	-5.069	-8.223	-8.260
Ζωοτροφές	-4.690	-4.153	-5.461	-6.085
Διάφορα βρώσιμα προϊόντα και παρασκευάσματα	3.159	4.190	5.183	9.505
<i>2 – Ποτά και καπνός</i>	9.294	12.398	14.567	21.112
Ποτά	9.661	12.062	13.747	19.846
Καπνός και προϊόντα καπνού	-334	352	837	1.355
<i>4 – Ζωικά και φυτικά έλαια, λίπη και κεριά</i>	-772	-2.873	-3.649	-4.139
<i>Σύνολο αγροτικού τομέα</i>	-9.192	-13.339	-8.650	5.090

Πηγή: Eurostat 2015, Ίδιοι υπολογισμοί.

Η ΕΕ εξάγει τον μεγαλύτερο όγκο (σε όρους αξίας) των γεωργικών της προϊόντων προς τις ΗΠΑ (€ 14,5 δισ. το 2014) αλλά με πτωτική πορεία, ακολουθούμενη από τη Ρωσία (σχεδόν 8 δισ.). Οι χώρες της NAFTA, καθώς και οι χώρες της Μεσογείου και του ΟΠΕΚ είναι επίσης μεγάλοι αποδέκτες των Ευρωπαϊκών γεωργικών εξαγωγών. Σε ότι αφορά τις εισαγωγές, οι σημαντικότεροι εταίροι της Ευρώπης είναι η Βραζιλία (πάνω από 10 δισ.) και οι ΗΠΑ (σχεδόν 8 δισ.), αλλά και οι χώρες ΑΚΕ (13,8 δισ.).

Εκτός από τον σημαντικό ρόλο που η ΕΕ παίζει στη σύναψη παγκόσμιων εμπορικών συμφωνιών στο πλαίσιο του ΠΟΕ, η Ευρωπαϊκή Ένωση διαπραγματεύεται διμε-

ρείς εμπορικές συμφωνίες με μεμονωμένες τρίτες χώρες, κυρίως γειτονικές, όπως η Αίγυπτος και το Ισραήλ με τις οποίες σύνηψε προκαταρκτικές συμφωνίες, αλλά και ειδικούς διακανονισμούς με αναπτυσσόμενες χώρες. Οι χώρες ΑΚΕ, όπως τονίσαμε νωρίτερα, είναι ανάμεσα στους σημαντικότερους εταίρους της Ευρώπης στο εμπόριο γεωργικών προϊόντων. Προνομιακοί όροι εμπορίου, που είχαν ενταχθεί στη συμφωνία Κοτονού και ίσχυαν μέχρι το 2008, όταν και οι δύο πλευρές εφάρμοσαν τους γενικούς κανόνες του ΠΟΕ οι οποίοι δεν επιτρέπουν μονομερείς προτιμήσεις, έχουν ενισχύσει σημαντικά τους εμπορικούς δεσμούς ανάμεσα στην ΕΕ και χώρες ΑΚΕ (πάνω από το μισό του συνόλου των εξαγωγών γεωργικών προϊόντων προοριζόταν για τις χώρες της ΕΕ) (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Γεωργία και Αγροτική Ανάπτυξη 2010). Σε αντικατάσταση προηγούμενων συμφωνιών, η ΕΕ δρομολόγησε τις *συμφωνίες οικονομικών εταιρικών σχέσεων (ΣΟΕΣ)* με τις χώρες ΑΚΕ σύμφωνα με τις οποίες τα κράτη ΑΚΕ θα έχουν ανοικτή πρόσβαση (χωρίς δασμούς και ποσοτώσεις) στην αγορά της ΕΕ για τα εμπορεύματά τους (συμπεριλαμβανομένων των γεωργικών προϊόντων). Σε αντίθεση με τις προηγούμενες συμφωνίες, οι ΣΟΕΣ προσβλέπουν στην προοπτική της απελευθέρωσης και των αγορών της δεύτερης πλευράς, δηλαδή των χωρών ΑΚΕ. Έτσι, οι επιφυλάξεις σχετικά με τις ΣΟΕΣ αφορούν κυρίως στην ανισορροπία μεταξύ των εταίρων, καθώς και στην απώλεια εσόδων από δασμούς για τις φτωχότερες χώρες. Η ΕΕ ξεκίνησε επίσης τις διαπραγματεύσεις για εμπορικές συμφωνίες με τις χώρες του Συνδέσμου Κρατών της Νοτιοανατολικής Ασίας (ASEAN), την Κορέα και την Ινδία (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Γεωργία και Αγροτική Ανάπτυξη 2010).

Πίνακας 6.19: Εισαγωγές και εξαγωγές αγροτικών αγαθών ανά εταίρο

Εξαγωγές								
	2002		2006		2010		2014	
	εκατ. ευρώ	% συνόλου ΕΕ	εκατ. ευρώ	% συνόλου ΕΕ	εκατ. ευρώ	% συνόλου ΕΕ	εκατ. ευρώ	% συνόλου ΕΕ
ΗΠΑ	10.454	21,0	11.368	19,8	10.784	14,2	14.579	13,5
Ρωσία	3.629	7,3	5.927	10,3	8.180	10,8	7.953	7,4
Ελβετία	3.562	7,2	4.140	7,2	5.402	7,1	6.604	6,1
Κίνα	465	0,9	885	1,5	2.237	3,0	5.639	5,2
Ιαπωνία	3.903	7,9	3.717	6,5	3.913	5,2	4.883	4,5
Νορβηγία	1.413	2,8	1.914	3,3	2.694	3,6	3.796	3,5
Χονγκ Κονγκ	707	1,4	735	1,3	1.929	2,5	3.628	3,4
Σαουδ. Αραβία	1.450	2,9	1.348	2,4	2.045	2,7	3.466	3,2
Αλγερία	1.159	2,3	1.240	2,2	1.867	2,5	3.372	3,1
Καναδάς	1.540	3,1	1.853	3,2	2.146	2,8	2.631	2,4

Εισαγωγές								
	2002		2006		2010		2014	
	εκατ. ευρώ	% συνόλου ΕΕ	εκατ. ευρώ	% συνόλου ΕΕ	εκατ. ευρώ	% συνόλου ΕΕ	εκατ. ευρώ	% συνόλου ΕΕ
Βραζιλία	6.089	10,5	7.342	10,8	9.589	11,9	10.228	10,4
ΗΠΑ	5.780	9,9	5.508	8,1	5.829	7,2	7.920	8,1
Νορβηγία	2.367	4,1	3.021	4,5	4.119	5,1	5.329	5,4
Αργεντινή	4.016	6,9	4.941	7,3	5.755	7,1	5.235	5,3
Κίνα	1.514	2,6	2.817	4,2	4.030	5,0	4.357	4,4
Τουρκία	2.098	3,6	3.043	4,5	3.331	4,1	4.168	4,2
Ελβετία	1.384	2,4	2.055	3,0	3.207	4,0	4.159	4,2
Ινδία	1.121	1,9	1.479	2,2	1.891	2,3	2.815	2,9
Βιετνάμ	493	0,8	1.339	2,0	1.967	2,4	2.762	2,8
Ταϊλάνδη	1.389	2,4	1.717	2,5	2.452	3,0	2.618	2,7

Πηγή: Eurostat 2015.

Πίνακας 6.20: Ποσοστό εμπορίου αγροτικών προϊόντων ΕΕ-28 ανά ομάδα χωρών

Εξαγωγές	2002	2006	2010	2014
NAFTA	25,3	24	17,8	16,8
Μεσογειακές χώρες	15,1	14,2	16,6	16,6
ΟΠΕΚ	11,7	11,1	12	14,8
Ευρωπαϊκή Ζώνη Ελευθέρων Συναλλαγών	10,3	10,9	11	9,9
ΑΚΕ	9,1	8,7	9,2	9,3

Εισαγωγές	2002	2006	2010	2014
ΑΚΕ	17,9	14,4	15,1	13,8
NAFTA	12,5	10,8	9,8	11,1
Ευρωπαϊκή Ζώνη Ελευθέρων Συναλλαγών	8,4	9,4	10,4	10,6
Μεσογειακές χώρες	9,3	11,1	10,3	10,2
ΟΠΕΚ	3,8	3,6	3,6	3,4

Πηγή: Eurostat 2015.

Από τον Πίνακα 6.21 φαίνεται ότι η ΕΕ έχει σημαντικά υψηλότερη προστασία στα αγροτικά της προϊόντα απ' ότι οι ΗΠΑ αλλά χαμηλότερη από την Ιαπωνία, την Κίνα και τις Ινδίες, ενώ η προστασία στα μη αγροτικά προϊόντα των ΗΠΑ, Ιαπωνι-

ας και ΕΕ είναι παρεμφερής και ιδιαίτερα χαμηλή. Αυτό εξηγεί τις πιέσεις του ΠΟΕ, γιατί παρά το σχετικά χαμηλό ποσοστό των επιδοτήσεων η δασμολογική προστασία είναι ιδιαίτερα υψηλή.

Πίνακας 6.21: Δασμολογική προστασία ΕΕ, ΗΠΑ, Κίνα, Ινδία και Ιαπωνία, 2012 / 2013

		Απλός μέσος τελικής δέσμευσης	Απλός μέσος εφαρμόζοντας την ρήτρα του μάλλον ευνοουμένου κράτους	Σταθμισμένος μέσος εμπορίου
ΕΕ	Σύνολο	5,2	5,5	2,6
	Αγροτικά προϊόντα	13,5	13,2	8,4
	Μη αγροτικά Προϊόντα	3,9	4,2	2,2
ΗΠΑ	Σύνολο	3,5	3,4	2,1
	Αγροτικά προϊόντα	4,9	5,3	4,1
	Μη αγροτικά Προϊόντα	3,3	3,1	2,0
Κίνα	Σύνολο	10,0	9,9	4,7
	Αγροτικά προϊόντα	15,8	115,6	19,7
	Μη αγροτικά Προϊόντα	9,1	9,0	4,1
Ινδία	Σύνολο	48,6	13,5	7,0
	Αγροτικά προϊόντα	113,5	33,5	51,6
	Μη αγροτικά Προϊόντα	34,6	10,2	5,0
Ιαπωνία	Σύνολο	4,7	4,9	2,0
	Αγροτικά προϊόντα	19,0	19,0	12,1
	Μη αγροτικά Προϊόντα	2,5	2,6	1,2

Πηγή: ΠΟΕ 2014, "World Tariff Profiles 2014".

Η μεγαλύτερη προστασία παρατηρείται στα προϊόντα που η ΕΕ έχει υψηλά ποσοστά εξαγωγών, εφόσον η προστασία της εσωτερικής αγοράς διευκολύνει τις οικονομίες κλίμακας και τη μικρότερη στα προϊόντα στα οποία υπάρχει σημαντική εισαγωγική διείσδυση, αφού αυτά ούτως ή άλλως είτε δεν παράγονται στα κράτη-μέλη, είτε η εσωτερική παραγωγή τους δεν αρκεί να καλύψει τη ζήτηση.

Πίνακας 6.22: Δασμοί ανά κατηγορία αγροτικών προϊόντων

	Τελικοί παγιωμένοι δασμοί				Δασμοί εφαρμόζοντας την ρήτρα του μάλλον ευνοούμενου κράτους			Εισαγωγές	
	Μέσος όρος	Ποσοστό αφορολόγητων	Μέγιστο	Δέσμευση	Μέσος όρος	Ποσοστό αφορολόγητων	Μέγιστο	Ποσοστό	Ποσοστό αφορολόγητων
Ζωικά προϊόντα	23,2	20,6	133	100%	20	27,3	133	0,3	7,1
Γαλακτοκομικά	53,9	0	597	100%	52,8	0	511	0	0
Φρούτα, λαχανικά, φυτά	10,2	22,6	154	100%	10,7	19,7	154	1,4	14,7
Καφές, τσάι	6,2	27,1	21	100%	6,2	27,1	21	0,9	77
Δημητριακά & παρασκευάσματα	21,9	6,3	60	100%	17,1	13,8	60	0,5	31,1
Ελαιούχοι σπόροι, λίπη, έλαια	5,6	48,2	86	100%	6,1	48,1	86	1,6	73,8
Ζάχαρα και ζαχαρώδη παρασκευάσματα	30,6	0	131	100%	29,7	0	117	0,2	0
Ποτά & καπνός	21,2	23	165	100%	20,8	18,8	162	0,5	16,5
Βαμβάκι	0	100	0	100%	0	100	0	0	100
Ψάρι και προϊόντα ψαριού	10,9	12,3	26	100%	11,8	9,4	26	1,2	7,4
Άλλα αγροτικά προϊόντα	4,1	65,9	101	100%	4,4	65	98	0,4	66,3

Πηγή: ΠΟΕ 2014, “World Tariff Profiles 2014”.

Όπως αναφέρθηκε ήδη οι διαπραγματεύσεις του ΠΟΕ (ιδιαίτερα μετά την έναρξη του Γύρου της Doha) πιέζουν για φιλελευθεροποίηση του διεθνούς εμπορίου των γεωργικών προϊόντων (Daugbjerg & Swinbank, 2011). Ήδη με τη Συμφωνία του Γύρου της Ουρουγουάης, ξεκίνησαν προσπάθειες για έλεγχο των επιδοτήσεων και προστασία των γεωργικών προϊόντων. Τα κύρια εμπόδια για οριστική συμφωνία του Γύρου της Doha είναι η σταδιακή κατάργηση των εξαγωγικών ενισχύσεων και η μείωση στο σύνολο της εσωτερικής στήριξης στις αναπτυσσόμενες χώρες που προκαλεί στρέβλωση του εμπορίου. Στο πλαίσιο αυτό η ΚΓΠ βρέθηκε στο στόχαστρο όχι μόνο των αναπτυσσόμενων χωρών (ΗΠΑ, Αυστραλία, Ν. Ζηλανδία, Καναδάς), αλλά και των αναπτυσσόμενων με δυναμικό και άκρως ανταγωνιστικό γεωργικό τομέα (Βραζιλία, Αργεντινή, Χιλή, Κίνα, Ινδία, κλπ), καθώς επίσης και των λιγότερο αναπτυσσόμενων χωρών της Αφρικής. Η κύρια «κατηγορία» που αντιμετώπισε η ΕΕ ήταν ότι, τόσο τα συγκεκριμένα μέτρα στήριξης και προστασίας που προβλέπει η ΚΓΠ όσο και η συνολική δημοσιονομική κάλυψη που παρέχει μέσω αυτής στους κοινοτικούς αγρότες, δημιουργούν άνισους όρους ανταγωνισμού στις διεθνείς αγορές, ενώ οδηγούν στη

δημιουργία τεχνητών πλεονασμάτων τα οποία, αφενός αμφισβητούν μερίδια αγοράς (που άλλοτε ανήκαν σε άλλες πιο ανταγωνιστικές χώρες παραγωγής γεωργικών προϊόντων) και αφετέρου συμπιέζουν τις διεθνείς τιμές προς τα κάτω, συμβάλλοντας έτσι στη διαίωνιση της παγκόσμιας φτώχειας.

6.4 Διαπιστώσεις και αξιολόγηση

Οι αρχικοί στόχοι της ΚΓΠ έχουν επιτευχθεί: υπάρχει άνοδος του εισοδήματος του αγροτικού πληθυσμού, εκτόπιση της κρυπτο-ανεργίας, εφοδιασμός της αγοράς, διάχυση της τεχνολογίας και πολύ μεγάλη αύξηση της παραγωγικότητας. Ωστόσο μια σειρά από παρενέργειες, όπως το βάρος των γεωργικών επιδοτήσεων στον κοινοτικό προϋπολογισμό, τα πλεονάσματα και η προσπάθεια αποφυγής της ερήμωσης της υπαίθρου οδήγησαν σε νέους στόχους, οι οποίοι προωθούνται σταδιακά αλλά αργά και με σημαντικές αντιστάσεις. Η προσαρμογή της ΚΓΠ στα δεδομένα της παγκόσμιας αγοράς δεν έχει επιτευχθεί και υπάρχουν αντίρροπες θέσεις για το κατά πόσο αυτό πρέπει να γίνει και ως ποιο βαθμό.

Αναλυτικά η αξιολόγηση μπορεί να συνοψιστεί στα εξής:

1. Καταρχήν η ΚΓΠ πέτυχε τους βασικούς της στόχους, όπως την πολιτική σταθεροποίησης τιμών. Η βελτίωση των εισοδημάτων των παραγωγών ίσχυσε σε συγκεκριμένες περιπτώσεις. Τέλος, με τη μεγάλη αύξηση της φυσικής απόδοσης σχεδόν όλων των αγροτικών προϊόντων, και παρά τη μείωση των χρησιμοποιούμενων εκτάσεων και του ενεργού αγροτικού πληθυσμού, παρατηρήθηκε μια σημαντική αύξηση των παραγόμενων ποσοτήτων.
2. Αποτέλεσμα ήταν η υπερκάλυψη των αναγκών και η δημιουργία μεγάλων αγροτικών πλεονασμάτων. Έτσι το πρόβλημα της Ε.Ε. δεν είναι πλέον η διασφάλιση της τροφοδότησης της αγοράς, αλλά ο τρόπος πώλησης των πλεονασμάτων.
3. Το κόστος υποστήριξης της ΚΓΠ αυξήθηκε πολύ γρήγορα και έγινε δυσβάστακτο για τον κοινοτικό προϋπολογισμό και αδικαιολόγητο στο μέτρο που σε πολλές περιπτώσεις ήταν αντίθετο με τον στόχο της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής.
4. Δημιουργήθηκε πολύ υψηλή προστασία για τα κοινοτικά αγροτικά προϊόντα, και αυτό οδήγησε και σε μεγάλες αποκλίσεις από τις διεθνείς τιμές.

Οι επικριτές της Κοινής Γεωργικής Πολιτικής τονίζουν την άνιση κατανομή των άμεσων ενισχύσεων σε επίπεδο γεωργικών εκμεταλλεύσεων και τον έντονα προστατευτικό χαρακτήρα της γεωργικής πολιτικής. Οι συζητήσεις για μείωση των προστατευτικών μηχανισμών ξεκίνησαν μετά το 1987, με την έναρξη του Γύρου της Ουρουγουάης.

Τα αποτελέσματα της ακαδημαϊκής έρευνας δείχνουν προς θετικές μάλλον κατευθύνσεις. Αυτό αφορά την επιρροή της ΚΓΠ στην απασχόληση (Olper, Raimondi &

Cavicchioli, 2013) και στην αύξηση του μέσου μεγέθους των αγροτεμαχίων, άρα και της παραγωγικότητας (Bartolini & Viaggi, 2013; Raggi, Sardonini & Viaggi, 2013). Ωστόσο η επιτυχία των συνεχών αναδιαρθρώσεων και της δυνατότητας της κοινοτικής πολιτικής να αντιμετωπίσει προκλήσεις αντιμετωπίζονται από πολλούς ερευνητές με σκεπτικισμό, ιδιαίτερα σε ότι αφορά την επίτευξη των εκάστοτε στόχων (Castro, Adinolfi & Capitanio, 2011), ενίοτε μάλιστα αμφισβητείται κατά πόσο η ΚΓΠ συνεισφέρει στην κοινοτική σύγκλιση (Crescenzi, Filippis & Pierangeli, 2011). Κριτική ασκείται γενικά για τη συμβατότητα της ΚΓΠ και κάποιοι ερευνητές κρίνουν ότι τα μέτρα είναι δυσλειτουργικά και αναποτελεσματικά (Grant, 2010) φτάνοντας μέχρι να συμπεράνουν ότι οι κοινοτικές επιδοτήσεις έχουν αρνητικές επιπτώσεις στην παραγωγικότητα κυρίως πριν τις μεταρρυθμίσεις. Μετά τις μεταρρυθμίσεις οι επιπτώσεις διαφοροποιούνται αλλά δεν είναι γενικά θετικές (Rizon & Pokrivcak, 2013).

Τα βασικά ερωτήματα είναι κατά πόσο οι αλλαγές της τελευταίας 20ετίας θα οδηγήσουν στην υλοποίηση των στόχων της αναθεώρησης και θα συνεισφέρουν στην γενικότερη βελτίωση των οικονομικών δεδομένων και της εικόνας της κοινοτικής πολιτικής. Γιατί υπάρχει φόβος μήπως δεν πετύχουν οι αλλαγές στις οποίες στόχευαν και ακόμα χειρότερα μήπως υπάρξουν κάποιες παρενέργειες, τις οποίες δεν είχε εκτιμήσει σωστά η Επιτροπή, όταν εισηγήθηκε την αναδιάρθρωση στο Συμβούλιο. Θέματα που εξετάζονται συστηματικά στη βιβλιογραφία αφορούν:

- Στην καινοτομία της πολλαπλής συμμόρφωσης και της αποσύνδεσης των επιδοτήσεων από το μέγεθος της παραγωγής: οι αξιολογήσεις και προβλέψεις είναι μάλλον θετικές, αν και διαμορφώνονται μια σειρά από επιφυλάξεις
- Στις επιπτώσεις της στο περιβάλλον: η τελευταία αναπροσαρμογή δείχνει να έχει πετύχει τους στόχους της. Με βάση τα δεδομένα για την Αυστρία οι Schmid & Sinabell (2003) εκτιμούν ότι θα μειωθεί η ρύπανση και τα πλεονάσματα, ενώ θα μειωθεί και το μέσο κόστος παραγωγής (Schmid, Sinabell & Hofreither, 2007)
- Στην προώθηση της πολλαπλής λειτουργικότητας του αγροτικού τομέα, που φαίνεται να αποτελεί μια ιδιαίτερη πρόκληση για τα κράτη της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης, που έγιναν μέλη το 2004 (Râmnicéanu & Ackril, 2007).
- Στις επιπτώσεις στο μέγεθος της παραγωγής και σε τυχόν εγκατάλειψη της υπαίθρου, λόγω της αναμενόμενη μείωσης των επιδοτήσεων και της αποσύνδεσης (Single Farm Payment). Αρχικές ακαδημαϊκές εκτιμήσεις δείχνουν ότι, βραχυπρόθεσμα τουλάχιστον, οι αναμενόμενες αλλαγές θα είναι περιορισμένες και δε θα οδηγήσουν σε εγκατάλειψη της υπαίθρου αλλά σε αναδιάρθρωση καλλιεργειών (Tranter κ.α., 2007), ιδιαίτερα στις περιπτώσεις που θα γίνει σωστός συνδυασμός μέτρων (Mosnier κ.α., 2009). Άλλες αναλύσεις επισημαίνουν ότι εφόσον γίνει σωστή χρήση τεχνολογίας τελικά οι αγροτικές περιοχές θα ωφεληθούν σημαντικά από την εισαγωγή της πολυλειτουργικότητας που θα οδηγήσει σε ανάπτυξη της υπαίθρου (Rizon, 2004). Ωστόσο κάποια οικονομετρικά μοντέλα εκτιμούν ότι σε

ορισμένα αγροτικά προϊόντα (σιτηρά και κρέας) θα υπάρξει μεγάλη μείωση παραγωγής (Balkhausen, Banse & Grethe, 2007).

Ιδιαίτερη έμφαση στην έρευνα έχει δοθεί στις επιπτώσεις που θα έχει η ΚΓΠ στα νέα κράτη-μέλη, όπου οι νέες δυνατότητες που δίνονται αναμένεται να επηρεάσουν σημαντικά τη διάρθρωση της εκμετάλλευσης των αγροτικών εκτάσεων (Latruffe & Davidova, 2007) και να αυξήσουν τις πιέσεις στον προϋπολογισμό. Ένα μεγάλο μέρος της ακαδημαϊκής έρευνας εστίασε στις δυσκολίες της ενσωμάτωσης των κρατών μελών της ΚΑΕ και πίεσε προς την κατεύθυνση του εξορθολογισμού (Brümmer & Koester, 2003. Brümmer & Koester, 2008. Gorton, Hubbard C. & Hubbard L., 2009). Γ' αυτό ήταν αναγκαία η μεταρρύθμιση, αν και πολλοί ερευνητές εξακολουθούν να έχουν επιφυλάξεις για τη διαδικασία (Brümmer & Koester, 2003. Brümmer & Koester, 2008) και άλλοι προτείνουν εναλλακτικά μοντέλα, όπως η χρηματοδότηση της ΚΓΠ με ένα ομολογιακό σχήμα (Daugbjerg & Swinbank, 2004). Ωστόσο υπάρχουν και τοποθετήσεις που θεωρούν ότι ο τρόπος αναμόρφωσης της ΚΓΠ οδηγεί σε αδυναμία σωστής ενσωμάτωσης της γεωργίας της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης και δημιουργίας ενός σωστού πανευρωπαϊκού θεσμού (Gorton, C. Hubbard & L. Hubbard, 2009).

Η φιλελευθεροποίηση της γεωργίας που προωθείται από τον ΠΟΕ θεωρείται από κάποιους μελετητές επισφαλής, επειδή διακυβεύεται η αρχή της πολλαπλής συμμόρφωσης που έχει υιοθετηθεί στην Ευρώπη (Potter & Tilzey, 2007). Εξάλλου υπάρχει σημαντική αντίδραση από την πλευρά των Ευρωπαίων γεωργών, που ενώ έχουν αντιμετωπίσει θετικά την προώθηση της ανταγωνιστικότητας και τα εκσυγχρονιστικά μέτρα στο εσωτερικό της ΕΕ, εκτιμούν ότι πρέπει να συνεχιστεί κάποιο καθεστώς προστασίας για να διατηρηθούν οι κοινωνικές επιλογές της ΕΕ (Gorton κ.α., 2008).

Οι αξιολογήσεις της μεταβολής της ΓΠΠ από υποστήριξη στα προϊόντα σε μια ολοκληρωμένη πολιτική υποστήριξης της υπαίθρου και του περιβάλλοντος είναι καταρχήν θετικές (Rizon, 2004) παρόλο που είναι σαφές ότι οι επιπτώσεις διαφέρουν ανάλογα με τα προϊόντα (Balkhausen, Banse & Grethe, 2007) και τις χωροταξικές παραμέτρους (Piorr κ.α., 2009). Κάποιοι ερευνητές θεωρούν ότι οι προσπάθειες δεν είναι αρκετές και η νέα πολλαπλή συμμόρφωση ίσως είναι ένας εναλλακτικός τρόπος για τη συνέχιση της προστασίας της ΚΓΠ (Potter & Tilzey, 2007). Επιπλέον, αξιολογώντας τις προοπτικές που διαμορφώθηκαν για την προγραμματική περίοδο 2014-2020 θεωρούν ότι οι αλλαγές που έγιναν δεν είναι ουσιαστικές και συνεχίζονται οι αντιστάσεις και η ανορθολογική πολιτική (Greer, 2013). Τέλος αμφισβητείται και η επιτυχία της νέας πολιτικής σε ότι αφορά στην περιβαλλοντική αλλαγή (European Environment Agency, 2006, Kleijn & Sutherland, 2003).

Το θέμα της επιβάρυνσης του προϋπολογισμού είναι ένα θέμα που εξακολουθεί να απασχολεί τους ερευνητές διερευνώντας αν πραγματικά βοηθά τις αγροτικές κοινωνίες (Andrei & Darvasi, 2012). Εναλλακτικές και ριζικά διαφορετικές τοποθετήσεις

κατά καιρούς (π.χ. η υποκατάσταση των άμεσων επιδοτήσεων από ομόλογα) έχουν συζητηθεί αλλά δεν έχουν υλοποιηθεί (Daugbjerg & Swinbank, 2004) και συνεχίζουν να αποτελούν μέρος των οικονομετρικών υποδειγμάτων που προσπαθούν να διαπιστώσουν κατά πόσο εναλλακτικές μέθοδοι επηρεάζουν εθνικές και παγκόσμιες ισορροπίες και ανακατατάξεις ανά προϊόν (Erjavec, κ.ά., 2011).

Σε γενικές γραμμές η ΚΓΠ είναι μάλλον συντηρητική, ιδιαίτερα για λόγους κοινωνικοπολιτικούς, οπότε θα κριθεί από τις δυνατότητές της να ανταποκριθεί στα νέα και συνεχώς μεταβαλλόμενα διεθνή δεδομένα, ενώ συγχρόνως θα πρέπει να ισορροπεί μεταξύ οικονομικού ορθολογισμού και πολιτικής αποδοχής (Burrell, 2009). Επειδή τα διεθνή δεδομένα αλλάζουν γρήγορα, η ζήτηση μεταβάλλεται, προκύπτουν νέες προκλήσεις όπως τα βιοκαύσιμα, η διαχείριση των γενετικά μεταλλαγμένων τροφίμων και οι αλλαγές στα καταναλωτικά πρότυπα η ΚΓΠ πρέπει να δίνει μεγαλύτερη έμφαση στην καινοτομία, κάτι που δεν συνάδει με την συντηρητική παράδοση της (Brunori, κ.ά., 2013).

